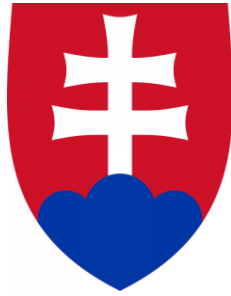

VEREJNÝ OCHRANCA PRÁV

**Mimoriadna správa verejného ochrancu práv o skutočnostiach
nasvedčujúcich závažnému porušeniu základných práv a slobôd
konaním Policajného zboru**

Národnej rade Slovenskej republiky
predkladá:

Róbert Dobrovodský
verejný ochranca práv

Bratislava marec 2025

PREDLOŽENIE

Využívajúc právo ustanovené v zákone o verejnom ochrancovi práv Národnej rade Slovenskej republiky týmto

predkladám

podľa § 24 zákona o verejnom ochrancovi práv „Mimoriadnu správu o skutočnostiach nasvedčujúcich závažnému porušeniu základných práv a slobôd konaním Policajného zboru“ spojenú s návrhom, aby bola prerokovaná na najbližšej schôdzi Národnej rady Slovenskej republiky. Podľa § 24 zákona o verejnom ochrancovi práv „*Ak verejný ochranca práv zistí skutočnosti nasvedčujúce, že porušenie základného práva alebo slobody je závažné alebo sa týka väčšieho počtu osôb, môže predložiť národnej rade mimoriadnu správu.*“ Zistil som skutočnosti nasvedčujúce tomu, že konaním, resp. nekonaním niektorých orgánov došlo a dochádza nielen k závažnému porušeniu základných práv a slobôd, ale aj to, že porušenie sa týka väčšieho počtu osôb. Tieto osoby boli, podľa mojich zistení a zistení predchádzajúcich verejných ochrancov práv, vystavené krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu pri kontakte s príslušníkmi Policajného zboru v rozpore s národnými a medzinárodnými garanciami základných práv a slobôd. To ma viedlo k vypracovaniu tejto mimoriadnej správy pre Národnú radu Slovenskej republiky.

**Mimoriadna správa o skutočnostiach nasvedčujúcich
závažnému porušeniu základných práv a slobôd, spojená
s návrhom na jej prerokovanie na najbližšej schôdzi
Národnej rady Slovenskej republiky**

Obsah

Obsah	7
Použité skratky:	9
Návrh na prerokovanie mimoriadnej správy na najbližšej schôdzi Národnej rady	11
Dôvody predloženia mimoriadnej správy	13
1 Účel mimoriadnej správy	15
2 Prítomnosť policajného násillia v spoločnosti	17
3 Téma policajného násillia v činnosti verejného ochrancu práv.....	19
3.1 Nesplnené odporúčania Výboru CPT	20
3.2 Dôkazná núdza a nedostatočné zaznamenávanie použitia donucovacích prostriedkov	22
3.3 Neodôvodnené použitie donucovacích prostriedkov	26
3.4 Neprimerané použitie donucovacích prostriedkov	30
3.5 Zlyhanie kontrolného mechanizmu	33
4 Návrh odporúčaní na predchádzanie policajnému násilliu	35
4.1 Legislatívne odporúčania.....	36
4.2 Nelegislatívne odporúčania	41

Použité skratky:

zákon o verejnom ochrancovi práv	- zákon č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov
zákon o Policajnom zbore	- zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov
Národná rada	- Národná rada Slovenskej republiky
Ústavný súd	- Ústavný súd Slovenskej republiky
ESLP	- Európsky súd pre ľudské práva
Dohovor	- Európsky Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd
Výbor CPT	- Európsky výbor na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania
Výbor OSN	- Výbor Organizácie spojených národov proti mučeniu
MV SR	- Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky
ÚPZC	- Útvar policajného zaistenia pre cudzincov
NPM	- národný preventívny mechanizmus
Ústava	- Ústava Slovenskej republiky
CPZ	- cela policajného zaistenia

Návrh na prerokovanie mimoriadnej správy na najbližšej schôdzi Národnej rady

Týmto predkladám podľa § 24 zákona o verejnom ochrancovi práv

n á v r h,

aby mimoriadnu správu, ktorej súčasťou je aj tento návrh, Národná rada prerokovala na svojej najbližšej schôdzi. Podľa § 24 zákona o verejnom ochrancovi práv *„Ak verejný ochranca práv zistí skutočnosti nasvedčujúce, že porušenie základného práva alebo slobody je závažné alebo sa týka väčšieho počtu osôb, môže predložiť národnej rade mimoriadnu správu. Súčasťou mimoriadnej správy môže byť aj návrh, aby bola prerokovaná na najbližšej schôdzi národnej rady.“* Dôvodom môjho návrhu, aby Národná rada mimoriadnu správu prerokovala na najbližšej schôdzi je, že som zistil skutočnosti, ktoré nasvedčujú tomu, že porušenie základného práva alebo slobody je jednak závažné, a zároveň sa týka väčšieho počtu osôb. Považujem za potrebné, aby bola správa prerokovaná na najbližšej schôdzi Národnej rady aj z dôvodu závažnosti zistení a aj preto, aby sa mohli bez zbytočného odkladu začať realizovať opatrenia, ktoré povedú k účinnej prevencii policajného násillia a efektívnej činnosti kontrolných mechanizmov v prípade, že sa policajné násillie vyskytne.

Bratislava 28. marca 2025

JUDr. Róbert Dobrovodský, PhD., LL.M. (Tübingen)
verejný ochranca práv

Dôvody predloženia mimoriadnej správy

Správa o úmrtí človeka v dôsledku služobného zákroku príslušníka Policajného zboru v Košiciach dňa 05.11.2024 **tragicky zasiahla celé Slovensko**. Tento skutok som vnímal veľmi citlivo aj vzhľadom na piliere, o ktoré sa opieram počas výkonu mandátu. Jedným z týchto pilierov je práve moja „prítomnosť v teréne“, ktorá má za cieľ ochranu osôb pred týraním, neľudským a ponižujúcim zaobchádzaním. V extrémnych prípadoch, ako bol tento, však môže intenzita zakázaného zaobchádzania vyústiť až do smrti človeka. Množstvo podnetov, v ktorých som ja, alebo moje predchodkyne konštatovali porušenie základného práva na ochranu pred zlým zaobchádzaním v dôsledku excesívneho použitia sily zo strany policajta, vo mne vyvoláva dôvodnú obavu, že **nejde o zriedkavé zlyhávanie jednotlivca**. Domnievam sa, že v oblasti prevencie pred policajným násilím má Slovenská republika **viacero systémových nedostatkov**, ktoré priestor pre zneužitie sily nezužujú, ale práve naopak, otvárajú. Aj na tieto nedostatky vo svojej správe poukazujem.

Viacere prípady, ktoré v mimoriadnej správe uvádzam, sa objavili aj vo výročných správach verejných ochrancov práv, ktoré každoročne predkladajú Národnej rade. Z hľadiska početnosti deklarovaných porušení základných práv z dlhodobého hľadiska neevidujem výrazný klesajúci trend.

Aj táto mimoriadna správa potvrdzuje dôležitosť výkonu mojej činnosti **v teréne**. Funkcie verejného ochrancu práv som sa ujal zložením sľubu do rúk predsedu Národnej rady 01.12.2022. Od prvého momentu ujatia sa funkcie som v praxi začal naplňovať Ústavou zverenú právomoci takým spôsobom, aby som mohol z prvej ruky, autenticky sledovať a vnímať podmienky na policajných staniciach. Hlavným nástrojom, ktorý využívam, sú neohlásené návštevy.

Ochranou práv ľudí v policajnej moci (najmä v CPZ alebo v určenom priestore) sa zaoberám ešte pred tým, než súdna moc rozhodla o ďalšom osude človeka. Človek, obmedzený na osobnej slobode na polícii nemusí byť ani len obvinený, či obžalovaný. Dodržiavaniu práv sa preto venujem od momentu obmedzenia osobnej slobody človeka až do času, kým sudca rozhodne o ďalšom osude tejto osoby. Zvýšenú pozornosť venujem ochrane práv počas prvých 48 hodín obmedzenia osobnej slobody. Postavenie osoby obmedzenej na osobnej slobode totiž môžu nepriaznivo ovplyvniť aj iné okolnosti, ako napríklad stiesnené priestory, obmedzenie kontaktu s rodinou, či pobyt vo vysokých teplotách nad 30°C.

Moje zistenia zahŕňajú uzatvorenie človeka v malej cele, bezdôvodné odoberanie dioptrických okuliarov, zamedzený prístup k hodinkám, obmedzenie telefonovania s rodinou, osobné prehliadky tela s povinnosťou vyzliecť sa donaha, či nenaplnenia práva na jednu hodinovú vychádzku.

Tento netradičný spôsob výkonu funkcie verejného ochrancu práv má pre mňa význam preto, že právo na život a ochrana človeka pred zlým zaobchádzaním sú jedným zo základných stavebných kameňov katalógov základných práv a slobôd. Je síce pravdou, že medzi základnými právami a slobodami neexistuje žiaden hierarchický vzťah.¹ Na druhej strane však právo na život a právo na ochranu pred zlým zaobchádzaním v mnohých ľudskoprávných

¹ Nález Ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 22/06, s. 56.

dokumentoch, ktorými je Slovenská republika viazaná, majú z hľadiska **systematiky popredné postavenie**.² Aj samotný Ústavný súd preto konštatoval, že právo na život je „vstupnou bránou a pilierom celého systému ochrany základných práv a slobôd. [...] Účinná ochrana práva na život je totiž nevyhnutnou (i keď nie dostatočnou) podmienkou reálnych záruk telesnej a duševnej integrity fyzickej osoby, a tým aj všetkých jej ostatných práv a slobôd. Tie sú [...] rôznymi kvalitatívnymi stránkami práva na život.”³

Osobitné postavenie v systéme základných práv a slobôd má aj **právo na ochranu pred zlým zaobchádzaním**, a to z dôvodu svojej špecifickej povahy. Toto právo, ako jedno z mála, má tzv. absolútnu povahu. To znamená, že orgány verejnej moci ho nemôžu ústavne súladným spôsobom obmedziť. Vedení ideou dôležitosti ochrany týchto základných hodnôt sa aj moje predchodkyne venovali ochrane obyvateľstva pred neodôvodneným, alebo neprimeraným použitím sily zo strany príslušníkov Policajného zboru. Mnohé z odporúčaní, ktoré navrhli, majú systematický charakter a poukazujú na nedostatky, ktorými Slovenská republika **dlhodobo trpí v oblasti ochrany pred zneužívaním moci**.

Vyústením tragických udalostí v Košiciach, dlhodobej konzistentnej aktivity verejného ochrancu práv v oblasti ochrany pred zlým zaobchádzaním, skĺbených s jednou z priorit, na ktorých svoj mandát vykonávam a v snahe **presadiť dlhodobo nerealizované odporúčania** verejných ochrancov práv, som pripravil a predkladám túto mimoriadnu správu o skutočnostiach nasvedčujúcich závažnému porušeniu základných práv a slobôd.

² Napríklad v Ústave sú právo na život a právo na ochranu pred zlým zaobchádzaním uvedené medzi prvými tromi základnými právami a slobodami (čl. 15 a čl. 16 Ústavy; obdobne tak aj Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (čl. 2 a čl. 3); alebo Všeobecná deklarácia ľudských práv (čl. 3 a čl. 5).

³ Nález Ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 12/01.

1 Účel mimoriadnej správy

Pri príprave a zostavovaní mimoriadnej správy som mal na zreteli dva základné ciele, ktorým som prispôbil aj jej nasledujúce časti. Svojou mimoriadnou správou mám za cieľ:

1. napomôcť Národnej rade pri **vykonávaní dohľadovej činnosti** podľa ustanovenia § 1 ods. 2 zákona o Policajnom zbore a
2. **prispieť k prevencii** pri dodržiavaní základných práv a slobôd počas tých služobných zákrokov príslušníkov Policajného zboru, ktorými dochádza k zásahu do práva na život, na osobnú integritu a na ochranu pred zlým zaobchádzaním.

Ad. 1

Policajný zbor, ako ozbrojený bezpečnostný zbor, má na plnenie svojich úloh zákonom zverenú širokú paletu rôznych nástrojov a oprávnení, ktorými ich napĺňa. Prípadné zneužitie zverených právomocí vo forme nezákonného použitia sily, arbitrárneho obmedzenia na osobnej slobode, či zlého zaobchádzania, však môže viesť k závažnému porušovaniu základných práv a slobôd.

Zodpovednosť polície voči demokratickým procesom bola a stále je jednou z ústredných otázok, ktorým polícia čelí v moderných časoch. „Policajná činnosť znamená zodpovednosť, pretože bez nej neexistuje legitimita; a bez legitimacy polícia nemôže adekvátne fungovať v demokratickom štáte.“⁴

Zodpovednosť však zďaleka nie je jednoduchý a jednoznačný pojem – je to zložitý a mnohotvárný termín. Zahŕňa koncepty akými sú zodpovednosť za konanie, povinnosť vysvetľovať svoje činy, právna zodpovednosť, sankcie, dohľad, vyšetrovanie a kontrola. Aj keď pojem „zodpovednosť“ nie je presne ustálený, bežne sa vníma ako systém vnútorných a vonkajších mechanizmov kontroly a rovnováhy.⁵

Práve Národná rada, ako jediný ústavodarný a zákonodarný zbor priamo volený občanmi Slovenskej republiky, môže svojou dohľadovou činnosťou nad Policajným zborom a vyvažovaním v systéme brzd a protiváh, „**vyžarovať**“ časť svojej legitimacy aj do činnosti Policajného zboru. Národná rada je tá zložka štátnej moci, ktorá zveruje polícii právomoc obmedzovať slobody na základe prijatého zákona. Avšak Národná rada má mať priestor na to, aby mohla vyhodnocovať plnenie úloh Policajného zboru a kontrolovať, či náhodou pri plnení úloh nedochádza k excesom na úkor práv a slobôd obyvateľov Slovenska. Národná rada nemá ani aparát a ani iné vhodné prostriedky na efektívny ľudskoprávny dohľad, aký má verejný ochranca práv.

⁴ MARKHAM G., PUNCH, M.: Embracing Accountability: The Way Forward – Part 2. In: *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 2007, č. 4, s. 300.

⁵ GUITETT E-P., VAVOULA N, TSOUKALA A, BAYLIS M.: *Democratic Oversight of the Police*, štúdia vypracovaná pre výbor Európskeho parlamentu LIBE, 2022, s. 33, dostupné online na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/703590/IPOL_STU\(2022\)703590_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/703590/IPOL_STU(2022)703590_EN.pdf).

Ad. 2

Verejný ochranca práv môže významne prispieť k prevencii porušovania základných práv a slobôd počas policajných zákrokov prostredníctvom viacerých opatrení. Jedným z kľúčových nástrojov je **monitorovanie policajných zákrokov a analýza sťažností občanov** na neprimerané použitie sily.

Ďalším dôležitým opatrením je **posilnenie preventívnej kontroly** prostredníctvom pravidelných inšpekcií na policajných staniciach, v CPZ alebo pri iných zásahoch, kde môže dôjsť k porušeniu práv. Dôležitou úlohou, ktorá má potenciál zabezpečiť systematické zmeny, je aj **navrhovanie legislatívnych zmien**, ktoré by posilnili ochranu základných práv pri policajných zásahoch, napríklad zavedením povinného využívania telových kamier či špecifikáciou pravidiel pre použitie donucovacích prostriedkov.

Za nemenej významnú súčasť prevencie považujem aj **vzdelávanie a osvetovú činnosť** pre príslušníkov Policajného zboru v oblasti ľudských práv a zásad primeraného použitia sily. Rovnako k prevencii prispieva aj **primerané informovanie verejnosti** o jej právach v prípade policajných zásahov, čím sa zvýši transparentnosť a dôvera v bezpečnostné zložky.

2 Prítomnosť policajného násillia v spoločnosti

Účinnosť a spoľahlivosť policajného systému závisí od zákonného výkonu jeho právomocí, ako napríklad použitie sily, zatýkanie alebo zadržiavanie, a taktiež od transparentnosti a zodpovednosti mechanizmov, ktoré riadia jeho konanie. Z tohto dôvodu sú integrita, zodpovednosť a dohľad nad políciou základnými prvkami pre zachovanie dôvery zo strany verejnosti, predchádzanie zneužívaniu moci a zabezpečenie spravodlivosti pre všetkých.⁶

Nepozerať sa na problém iba ako na individuálny

Keď sa opakovane objavujú správy o policajnom násillí, prípadne opakovanom neprimeranom použití sily zo strany polície, musí štát nazerať na problém ako na systematický a nielen ako na individuálny. V poslednej správe z návštevy Slovenska Výbor CPT s vážnym znepokojením zaznamenal, že značný počet osôb, ktoré boli v minulosti alebo nedávno zadržané políciou (vrátane mladistvých) vzniesli hodnoverné obvinenia z úmyselného zlého zaobchádzania zo strany policajtov.⁷ Väčšina obvinení sa týkala nadmerného použitia sily v rámci zadržania, ako napríklad kopance a údery obuškou do rôznych častí tela po tom, ako bola dotknutá osoba už pod kontrolou. Niektoré z nich sa týkali bitia zo strany policajtov v priestoroch policajných staníc. V mnohých z týchto prípadov boli zranenia zaznamenané aj lekármi pri prijatí dotknutých osôb do výkonu väzby, potvrdzujúc tak výpovede poškodených.

Opakované výzvy Výboru CPT

Výbor CPT opakovane odporučil slovenským orgánom, aby podnikli rúzne kroky na zabránenie zlému zaobchádzaniu zo strany policajtov. Taktiež zdôraznil, že všetci policajti by mali dostať jasný odkaz, že akákoľvek forma zlého zaobchádzania s osobami obmedzenými na slobode, vrátane verbálneho napádania a vyhrážania je nezákonná, neprofesionálna a bude primerane potrestaná.⁸ Tento odkaz by sa mal v pravidelných intervaloch opakovať.

Dôveru v políciu narúša každý jeden prípad

Výbor CPT opakovane zdôrazňuje, že dôvera v dôsledné uplatňovanie zákazu mučenia a iných foriem zlého zaobchádzania je narušená zakaždým, keď príslušníci polície zodpovední za takéto trestné činy nie sú braní na zodpovednosť. Ak pri podozrení alebo obvinení zo zlého zaobchádzania ihneď nenastupuje rýchla a účinná reakcia, tí, ktorí majú sklon zle zaobchádzať s osobami zbavenými slobody, nadobudnú presvedčenie, že tak môžu konať bez trestne. Výbor CPT poukazuje na to, že v rámci polície sa často stretáva s ochotou pomáhať si a držať spolu, alebo dokonca kryť nezákonné činy kolegov, keď sú vznesené obvinenia zo zlého zaobchádzania.

⁶ Vyjadrenie OSN k Medzinárodnému dňu policajnej spolupráce, dostupné online na: <https://www.un.org/en/observances/police-cooperation-day>.

⁷ Správa Výboru CPT z návštevy Slovenskej republiky v dňoch 19.-28.03.2018, č. CPT/Inf (2019) 20, s. 4-5.

⁸ Správa Výboru CPT z návštevy Slovenskej republiky v dňoch 19.-28.03.2018, č. CPT/Inf (2019) 20, s. 12-13; para. 10 a 12.

Význam boja proti beztretnosti polície

Boj proti beztretnosti však začína práve od samotných príslušníkov polície. Výbor CPT zdôraznil, že okrem rozvoja policajnej kultúry, ktorá považuje zlé zaobchádzanie za nezákonné a neprofesionálne, je tiež dôležité, aby boli zavedené postupy, ktoré zabezpečia, že všetky sťažnosti na zlé zaobchádzanie zo strany policajtov budú rýchlo a dôkladne prešetrené.⁹

Podobne aj Výbor OSN vo svojej správe z periodického hodnotenia Slovenska v roku 2023 vyjadril znepokojenie nad správami o nadmernom použití sily, spolu s verbálnymi vyhrážkami a urážaním zo strany orgánov činných v trestnom konaní, najmä voči príslušníkom rómskej komunity. Výbor OSN tiež upozornil na nízky počet sťažností, trestných stíhaní a odsúdení v takýchto prípadoch a poznamenal, že ak sú vznesené obvinenia proti príslušníkom orgánov činných v trestnom konaní, ide hlavne o trestné činy ublíženia na zdraví alebo zneužitia právomoci verejného činiteľa, a nie mučenia alebo krutého, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania. Výbor OSN preto vyzval Slovenskú republiku, aby urýchlene, nestranne, dôkladne a účinne vyšetrila všetky obvinenia z nadmerného použitia sily, vrátane mučenia a zlého zaobchádzania zo strany príslušníkov orgánov činných v trestnom konaní a zabezpečila, aby osoby podozrivé zo spáchania takýchto činov boli okamžite zbavené funkcie počas celého obdobia vyšetrovania.¹⁰

Najkritickejšie je obdobie bezprostredne po obmedzení slobody

Obdobie hneď po obmedzení osobnej slobody je jedným z najzraniteľnejších, pretože vtedy najčastejšie dochádza k zastrašovaniu, fyzickému násiliu a inému zlému zaobchádzaniu.¹¹ V tejto súvislosti aj ESLP vo svojej rozhodovacej činnosti pravidelne zdôrazňuje, že ak je osoba pozbavená osobnej slobody, alebo ak je vo všeobecnosti konfrontovaná s príslušníkmi orgánov činných v trestnom konaní, každé použitie fyzickej sily, ktoré nebolo pre správanie osoby nevyhnutne potrebné, znižuje ľudskú dôstojnosť a je v zásade porušením práva stanoveného v čl. 3 Dohovoru.¹²

⁹ Správa Výboru CPT z mimoriadnej návštevy Čiernej Hory v dňoch 07.-13.06.2022, č. CPT/Inf (2023) 10, s. 6, para. 12.

¹⁰ Závěrečné zhodnotenie Výboru OSN proti mučeniu k štvrtej periodickej správe zo Slovenska v roku 2023, č. CAT/C/SVK/CO/4, s. 4, para. 15

¹¹ 6. všeobecná správa Výboru CPT za obdobie 01.01.1995-31.12.1995, č. CPT/Inf (96) 21, s. 7, para. 15.

¹² Rozhodnutie ESLP vo veci Bouyid v. Belgicko [GC], sťažnosť č. 23380/09, para. 100.

3 Téma policajného násilia v činnosti verejného ochrancu práv

Verejný ochranca práv ako inštitúcia, ktorá do roku 2001 v našom ústavnom poriadku chýbala,¹³ sa postupne svojim „udomáčením sa“ v sústave ústavných orgánov začal zaoberať aj novými oblasťami, v ktorých môže uplatňovať svoje právomoci. Na pomedzí rokov 2012 a 2013 sa verejná ochrankyňa práv Jana Dubovcová začala intenzívne zaujímať aj o kontrolu Policajného zboru v tých prípadoch, keď mocensky vystupuje voči fyzickým osobám.

Počas svojho pôsobenia sme preto, spolu s mojimi predchodcami, nazbierali mnoho praktických skúseností a poznatkov o používaní donucovacích prostriedkov policajtami. Na niektoré systémové nedostatky poukazujeme už dlhodobo, ďalšie prináša vývoj spoločnosti a nové technológie.

Päť navzájom súvisiacich problémových oblastí

Nedostatky, ktoré spolu s mojimi predchodcami dlhodobo identifikujem v činnosti Policajného zboru v súvislosti so zásahmi do telesnej integrity človeka, som zoradil do piatich kategórií, resp. podkapitol podľa tém na i.) Nesplnené odporúčania Výboru CPT; ii.) Dôkazná núdza a nedostatočné zaznamenávanie použitia donucovacích prostriedkov; iii.) Neodôvodnené použitie donucovacích prostriedkov; iv.) Neprimerané použitie donucovacích prostriedkov a v.) Zlyhanie kontrolného mechanizmu. Identifikované nedostatky ilustrujem na konkrétnych podnetoch, v ktorých verejní ochrancovia práv konštatovali porušenie základných práv a slobôd.

Tieto nedostatky na seba systematicky, ale aj organicky nadväzujú. Problémy v jednej oblasti sa „reľazia“ a spôsobujú možné porušenia základných práv aj v iných oblastiach. Napríklad nedostatočné zaznamenávanie použitia donucovacích prostriedkov znamená, že nie je možné vykonať efektívnu kontrolu ich použitia, čo je v rozpore s pozitívnym záväzkom Slovenskej republiky viesť efektívne vyšetrovanie v prípade podozrení z nezákonného použitia sily.¹⁴

¹³ Porovnaj napr. dôvodová správa k vládnemu návrhu zákona o verejnom ochrancovi práv, čpt: 1181/2021, Všeobecná časť.

¹⁴ Tento záväzok vyplýva Slovenskej republike napríklad z čl. 2 a 3 Dohovoru. K tomu bližšie napr. KONÚPKA P. a kol: *Evropská úmluva o ľudských právech - Praktický průvodce*, Právnická fakulta Univerzity Karlovy, Praha, 2022, s. 223 a nasl.

3.1 Nesplnené odporúčania Výboru CPT

Návštevy Výboru CPT predstavujú významný preventívny prvok ochrany základných práv a slobôd v dvoch rovinách.¹⁵ Významnou je jednak samotná prítomnosť pozorovateľov v zariadeniach, kde sa nachádzajú osoby obmedzené na osobnej slobode, ale rovnako významnú úlohu plnia aj odporúčania, ktoré Výbor CPT vo svojich správach uvádza. Tie síce nemajú sankčný charakter, avšak na správy a odporúčania Výboru CPT prihliada EŠLP vo svojich rozhodnutiach. Ak Slovenská republika implementuje odporúčania Výboru CPT včas, môže sa vyhnúť zodpovednosti za prípadné porušenie Dohovoru v budúcnosti.

Nedôsledné zavádzanie systémových opatrení

Viaceré odporúčania Výboru CPT sa v analogickej podobe objavujú aj vo výročných správach či v individuálnych upovedomeniach verejných ochrancov práv. Z dlhoročnej skúsenosti Kancelárie verejného ochrancu práv však konštatujem, že najmä v prípade systémových opatrení sú tieto zavádzané do praxe nedôsledne, alebo sa stretávajú s rezistenciou systému. Poukázať môžem napríklad na pretrvávajúcu prax umiestňovania osôb do určených (predtým vyhradených) priestorov aj počas noci,¹⁶ či na pripútavanie osôb k pevným predmetom na policajných staniciach ako sú radiátory.¹⁷ Ide pritom o oblasti, na ktoré verejní ochrancovia práv poukazujú dlhé roky.¹⁸

Ponižujúce zaobchádzanie pri výkone bezpečnostných prehliadok

Preskúmal som spôsoby, akým sú na policajných oddeleniach vykonávané prehliadky podľa ustanovenia § 22 zákona o Policajnom zbore. Toto ustanovenie oprávňuje príslušníka vykonať tzv. bezpečnostnú prehliadku osoby.

Zistil som, že spôsob vykonávania bezpečnostnej prehliadky nie je bližšie upravený žiadnym interným predpisom. Prax vo vykonávaní bezpečnostných prehliadok zahŕňa dôkladné prezretie osoby vyzlečením donaha, vrátane vykonania drepu, pričom okolnosti a postup vykonania týchto prehliadok sú na policajných oddeleniach nejednotné.

Konštatoval som preto, že absencia právnej úpravy, nejednotné postupy policajných oddelení, ako aj spôsob akým sú vykonávané bezpečnostné prehliadky, dosahujú intenzitu ponižujúceho zaobchádzania v rozpore s čl. 3 Dohovoru. Prezídium Policajného zboru som odporučil prijať interný predpis, ktorý bližšie ustanoví okolnosti a presný spôsob vykonávania bezpečnostnej prehliadky. V súčasnosti už pracovná skupina na MV SR pripravuje takýto interný predpis.

¹⁵ Výbor CPT organizuje návštevy v miestach zadržovania s cieľom posúdiť ako sa zaobchádza s osobami zbavenými slobody. K týmto miestam patria väznice, nápravno-výchovné zariadenia pre mladistvých, policajné stanice, ÚPZC a iné. Po každej návšteve zašle Výbor CPT dotknutému štátu podrobnú správu. Správa obsahuje zistenia Výboru CPT a jeho odporúčania, pripomienky a žiadosti o informácie. Výbor CPT požaduje aj podrobné odpovede na otázky, ktoré položil vo svojej správe. Podrobnejšie k úlohám Výboru CPT napríklad <https://www.coe.int/sk/web/cpt/about-the-cpt>.

¹⁶ Prax umiestňovania osôb do určených, resp. vyhradených priestorov aj počas noci kritizoval Výbor CPT napríklad vo svojej správe z návštevy Slovenskej republiky v dňoch 24.09.-3.10.2013, č. CPT/Inf (2014) 29, s. 20, para. 30.

¹⁷ Prax pripútavania k pevným predmetom Výbor CPT kritizoval napríklad vo svojej správe z návštevy Slovenskej republiky v dňoch 19. - 28.03.2018, č. CPT/Inf (2019) 20, s. 14, para. 15.

¹⁸ Napríklad mimoriadna správa verejnej ochrankyne práv Jany Dubovcovej k problematike tzv. vyhradených priestorov z roku 2016, dostupné online na: <https://vop.gov.sk/wp-content/uploads/2021/09/Mimoriadna-sprava-VOP-2016.pdf>; prípadne Súhrnná správa verejného ochrancu práv zo systematických návštev cieľ policajného zaistenia a určených priestorov za roky 2023 a 2024; dostupné online na <https://vop.gov.sk/wp-content/uploads/2024/09/Suhrnna-sprava-zo-systematickych-navstev-CPZ-a-urcenyh-priestorov-2023-2024.pdf>.

Porušenie práv osoby umiestnenej v určenom priestore

Polícia podávateľa podnetu po zaistení umiestnila do miestnosti pre predvedené osoby na Obvodnom oddelení Policajného zboru Podunajské Biskupice. Lekár po vyšetrení zistil že podávateľ má zlomené obe päty. Podávateľ nebol schopný chôdze a nevedel sa udržať ani na barlách. Pri presune k služobnému autu ho preto policajti prenášali na rukách.¹⁹

Podávateľ sa viac ako tri dni nachádzal so zlomenými pätami v miestnosti pre predvedené osoby, kde musel sedieť alebo ležať na kovovej lavici. V miestnosti sa nedalo ani vetrať, keďže v nej nebolo okno. Na toaletu podávateľa prenášali príslušníci polície na rukách, pretože tá sa nachádza na prízemí budovy.

Zadržiavať podávateľa na tomto mieste bolo preto úplne nevhodné. V tomto prípade som konštatoval porušenie práva na osobnú slobodu a práva nebyť podrobený neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu.

Legislatívna úprava materiálno-technického vybavenia určených priestorov na policajných staniach podľa medzinárodných štandardov však absentuje doposiaľ. Na jej prijatie som opakovane vyzval MV SR. V súčasnosti už pracovná skupina na MV SR pripravuje interný predpis, ktorý podrobne upraví aj materiálno-technické požiadavky na určené priestory.

¹⁹ Tento prípad bol aj medializovaný, podrobnosti na: <https://vop.gov.sk/policia-drzala-viac-ako-tri-dni-cloveka-so-zlomenymi-patami-v-nelegalnom-vyhradenom-priestore-tam-musel-sediť-a-ležať-na-kovovej-lavici/>.

3.2 Dôkazná núdza a nedostatočné zaznamenávanie použitia donucovacích prostriedkov

Dostatok dôkazov na objektivizáciu skutkového stavu je základným predpokladom na to, aby bolo možné preskúmať a následne vyvodzovať zodpovednosť za protizákonné použitie donucovacích prostriedkov.

Najlepším dôkazným prostriedkom v prípadoch posudzovania základných podmienok zákonného použitia donucovacích prostriedkov, ktorými sú odôvodnenosť a primeranosť, je kamerový záznam.

Dlhodobé volanie po telových kamerách

Verejný ochranca práv už dlhodobo poukazuje na potrebu plošného zavedenia tzv. telových kamier pre príslušníkov Policajného zboru. Veľmi preto oceňujem proaktívny prístup MV SR a Policajného zboru, ktorí momentálne spustili pilotnú fázu zavádzania telových kamier. Pevne verím, že po jej úspešnom dokončení nebude nič brániť ich plošnému zavedeniu.

Dôkazné bremeno je na ľarchu štátu

Uvedomujem si však finančnú náročnosť tohto opatrenia. Preto je mimoriadne dôležité, aby do momentu celoplošného zavedenia telových kamier suploval ich absenciu dostatok iných kvalitných dôkazov o použití donucovacích prostriedkov. Platí totiž, že na rozdiel od trestného konania, pri posudzovaní zásahu do základných práv hrá dôkazná núdza v neprospech štátu. ESLP totiž uplatňuje princíp obráteného dôkazného bremena, čo znamená, že je povinnosťou štátu preukázať odôvodnenosť a primeranosť použitia donucovacích prostriedkov.²⁰

Dôležitým dôkazom pri absencii kamerových záznamov sú výpovede prítomných osôb, či detailné úradné záznamy z použitia donucovacích prostriedkov. Paradoxne, v prípadoch porušení základných práv, ktoré som konštatoval ja alebo moji predchodcovia z dôvodu „dôkaznej núdze“, dotknuté orgány verejnej moci ochotne akceptovali moje odporúčania. Z praktických skúseností a opakujúcich sa nedostatkov pri zabezpečovaní dôkazných prostriedkov (dokonca aj v prípade toho istého obvodného oddelenia, ktoré v minulosti prisľúbilo prijatie mnou navrhovaných opatrení!) sa javí, že moje odporúčania sú akceptované iba formálne, bez reálneho uplatnenia v praxi.

Nesprávne vyhodnotené individuálne dôvody pre použitie donucovacích prostriedkov

Tak, ako moji predchodcovia, aj ja sa naďalej stretávam s problémom, že hlásenie o použití donucovacích prostriedkov neobsahovalo individuálne vyhodnotené dôvody, pre ktoré príslušníci Policajného zboru pristúpili k použitiu donucovacích prostriedkov, ale obmedzilo sa len na konštatovanie zákonného ustanovenia, na základe ktorého boli donucovacie prostriedky použité. Podľa medzinárodných ľudskoprávných štandardov musí byť rozhodnutie o použití donucovacích prostriedkov náležite odôvodnené, musí sledovať legitímny účel a byť

²⁰ Napríklad rozhodnutia ESLP vo veciach *Salman v. Turecko*, sťažnosť č. 21986/93, para. 100; *Bouyid v. Belgicko* [GC], sťažnosť č. 23380/09, para. 83 alebo *Lapunov v. Rusko*, sťažnosť č. 28834/19, para. 103-106.

primerané sledovanému cieľu, musí vychádzať z individuálneho posúdenia situácie a samotnej osoby, voči ktorej sú donucovacie prostriedky použité.

Služobný zákrok v ÚPZC Sečovce

Počas monitorovacej návštevy NPM v ÚPZC Sečovce som zistil, že v marci 2023 vykonali príslušníci Riaditeľstva hraničnej a cudzineckej polície Sobrance v zariadení preventívno-bezpečnostnú akciu po tom, ako zo zariadenia ušlo niekoľko cudzincov. Viacerí cudzinci uviedli, že do izieb im vtrhli policajti v čiernych uniformách s kuklami, kričali a nariadili im presun do spoločenskej miestnosti, kde si museli dať ruky nad hlavu a policajti ich prehľadávali. Viacero cudzincov zhodne a hodnoverne opisovalo aj použitie fyzickej sily, ktoré zahŕňalo strkanie, kopanie a údery obuškami, pričom malo dôjsť aj k zraneniam. Ako dôkaz uvádzali krv na stene v spoločenskej miestnosti. Tím NPM našiel na stene flaky, avšak nebolo možné s istotou overiť, že ide skutočne o krv, a ak áno, akého je pôvodu.

Zo zákroku nebol vyhotovený kamerový záznam z dôvodu chýbajúcich kamier. Policajné oddelenie navyše odmietlo poskytnúť prisľúbenú súčinnosť a neumožnilo realizovať rozhovory s jednotlivými zasahujúcimi príslušníkmi.

Pokiaľ osoby pod kontrolou štátu dostatočne preukážu svoje tvrdenia ohľadne zlého zaobchádzania, musí štát hodnoverne preukázať opak, inak môže byť zodpovedný za porušenie zákazu zlého zaobchádzania. Je teda na ťarchu Riaditeľstva hraničnej a cudzineckej polície Sobrance, že zo zákroku nevyhotovilo kamerový záznam a navyše mi odmietlo poskytnúť riadnu súčinnosť.

Ako preventívne riešenie som navrhol, aby z príkazu prezidenta Policajného zboru, ktorý stanovuje povinnosť vyhotovovať zvukové, obrazové alebo iné záznamy z takýchto zákrokov, boli odstránené výnimky, ktoré umožňujú nevyhotoviť kamerový záznam. Prezídium Policajného zboru toto opatrenie doposiaľ neprijalo.

Služobný zákrok voči Rómom z Milhosti

V roku 2019 sa na verejnú ochrankyňu práv Máriu Patakyovú obrátilo Európske centrum pre práva Rómov, ktoré žiadalo preskúmať postup policajtov Obvodného oddelenia Policajného zboru Čaňa a Krajského riaditeľstva Policajného zboru v Košiciach. Predmetom prieskumu bol služobný zákrok policajtov voči Rómom z obce Milhost'. Počas predvádzania na policajnú stanicu a na policajnej stanici mali policajti Rómov biť a nadávať im.²¹

Lekárske správy potvrdili prítomnosť viacerých zranení u predvedených. Policajti neposkytli hodnoverné vysvetlenie vzniku zranení, ani nepreukázali nevyhnutnosť a primeranosť použitia donucovacích prostriedkov voči jednému z dvoch maloletých chlapcov a voči jeho príbuzným. Navyše, úradné záznamy o použití donucovacích prostriedkov voči maloletému chlapcovi vykazovali výrazné nedostatky. Zo žiadneho úradného záznamu nevyplývalo celkové časové rozpätie použitia pút, či priebežné vyhodnocovanie odôvodnenosti ich použitia. Konštatoval som preto porušenie práva na ochranu pred mučením, neľudským a ponižujúcim zaobchádzaním podľa čl. 16 ods. 2 Ústavy a čl. 3 Dohovoru.

²¹ Tento prípad bol aj medializovaný, podrobnosti na: <https://vop.gov.sk/vyjadrenie-pre-tasr-k-zasahu-policie-v-obci-milhost/>.

Opäť rovnaké nedostatky na tom istom obvodnom oddelení

Podávateľka sa sťažovala na použitie donucovacích prostriedkov voči jej mladistvej dcére. Policajti uviedli, že ju našli intoxikovanú ležať na zemi a zavolali ambulanciu rýchlej zdravotnej pomoci. Mladistvá mala búchať hlavou o zem a rozhadzovať rukami, a preto jej policajti pridržali ruky pri tele. Po príchode sanitky mala mladistvá naďalej záchvaty amoku, tak posádka ambulancie rýchlej zdravotnej pomoci požiadala o priloženie pút. Počas celého prevozu do nemocnice mala mladistvá nasadené putá a policajti jej pridržiavali nohy. Putá mladistvej zložili až v nemocnici, po jej prevzatí lekármi.

Obvodné oddelenie Policajného zboru Čaňa uviedlo, že počas služobného zákroku neboli použité donucovacie prostriedky. Toto tvrdenie však bolo v zjavnom rozpore s ich popisom udalostí, pri ktorom sa spomína použitie hmatov a pút. Aj lekárska správa uvádza, že mladistvá bola dovezená s putami. Zistil som, že policajti si nespĺnili svoje povinnosti a nespísali záznamy o použití donucovacích prostriedkov. Konštatoval som preto porušenie práva na ochranu pred zlým zaobchádzaním.

V tomto prípade ide o druhý podnet, kde verejný ochranca práv Obvodnému oddeleniu Policajného zboru Čaňa vykázal porušenie v oblasti dokumentácie použitia donucovacích prostriedkov. Už na pôvodné odporúčania - aby boli príslušníci preškolení o používaní donucovacích prostriedkov - Obvodné oddelenie Policajného zboru Čaňa odpovedalo, že takéto preškoľovania sa realizujú pravidelne. Napriek tomuto stanovisku som musel opätovne konštatovať porušenie základných práv a slobôd v dôsledku nedostatočného zaznamenávania donucovacích prostriedkov. Rozhodol som sa preto, že na najbližšom preškolení budú prítomní aj zamestnanci Kancelárie verejného ochrancu práv.

Služobný zákrok pod jednotným velením

Na verejnú ochrankyňu práv Máriu Patakyovú sa v roku 2020 obrátila podávateľka podnetu, ktorým namietala služobný zákrok príslušníkov Krajského riaditeľstva Policajného zboru Banská Bystrica voči jej synovi. Domnievala sa, že došlo k porušeniu základných ľudských práv a slobôd jej syna.

Lekárske správy potvrdili prítomnosť viacerých zranení u podávateľkinho syna. Zohľadňujúc najmä skutočnosť, že zatknutie bolo vopred plánované a vykonávali ho špeciálne tréningovaní príslušníci Policajného zboru, ktorí boli v početnej prevahe voči neozbrojeným osobám, prišla moja predchodkyňa k záveru, že Krajské riaditeľstvo Policajného zboru Banská Bystrica neunieslo dôkazné bremeno a nepodarilo sa mu preukázať, že použitie sily v rozsahu úderov do tváre v citlivej očnej oblasti bolo pri preskúmanom zatknutí nevyhnutné a primerané.

Vzhľadom na absenciu presvedčivého a dostatočného vysvetlenia nevyhnutnosti a primeranosti použitých donucovacích prostriedkov prijala verejná ochrankyňa práv záver, že postupom príslušníkov Krajského riaditeľstva Policajného zboru Banská Bystrica počas zásahu došlo k porušeniu práva na ochranu pred mučením, neľudským a ponižujúcim zaobchádzaním.

Zadržanie a následné umiestnenie do určeného priestoru

Verejnej ochrankyni práv Márii Patakyovej adresoval v roku 2019 podnet podávateľ, ktorý namietal, že ho policajti počas zadržania udierali a kopali. Podávateľ uviedol, že mal byť v určenom priestore umiestnený dva dni, že bol podrobený vyšetreniu röntgenom a malo mu byť podané prehľadadlo proti jeho vôli, a to kvôli existencii podozrenia, že skonzumoval drogy.²²

Podávateľ uviedol, že mu policajti zatláčali oči, použili proti nemu slzný sprej a vyštípili mu zuby. V danom prípade polícia nepoprela použitie donucovacieho prostriedku, avšak odmietla rozsah zranení, ktorý osoba uvádzala v podaní. Polícia pripustila, že pri predvádzaní došlo k zraneniam ako tržná rana na čele, odreniny na oboch lakťoch a odrenina na ľavom kolene. Pri preskúmaní boli zistené zásadné nedostatky v úradných záznamoch zo zadržania podávateľa, ale aj v dokumentácii, ktorá mala slúžiť na zaznamenanie informácií o mieste, kde sa podávateľ počas zadržania nachádzal. Pri preverovaní samotného zadržania neboli policajti schopní uniesť dôkazné bremeno a preukázať, že donucovacie prostriedky použité druhou privolanou policajnou hliadkou boli primerané okolnostiam. Navyše, z dostupných záznamov nebolo vôbec zrejmé, ako dlho mal podávateľ nasadené putá a kde sa podávateľ nachádzal takmer celý deň.

Služobný zákrok voči skupine Rómov v Bardejove

Preskúmal som podnet, v ktorom podávateľ namietal priebeh policajného zásahu voči neurčitému počtu osôb prevažne marginalizovanej rómskej komunity v Bardejove. Uvádzal, že z policajnej akcie je dostupných viacero videozáznamov zverejnených na internete, z ktorých sa policajný zásah javí ako neprimeraný. Na zásahu sa zúčastnil veľký počet príslušníkov polície, pričom voči trom osobám boli použité donucovacie prostriedky a minimálne jednej osobe boli spôsobené zranenia.

Skutočnosti namietané v podnete som preskúmal aj s prihliadnutím na úradné záznamy, dostupné videozáznamy a príslušné ustanovenia právnych predpisov. Na základe výsledkov vybavenia som konštatoval, že zo strany polície nedošlo počas služobného zákroku v roku 2020 v Bardejove k porušeniu práv prítomných osôb.

Počas preskúmania podnetu som však zistil vážne nedostatky vo vedení úradných záznamov o dĺžke použitia pút. Preto som Okresnému riaditeľstvu Policajného zboru Bardejov odporučil dbať na riadne zaznamenávanie odôvodnenia, časového rozpätia a ostatných údajov použitia donucovacích prostriedkov. Osobitne som upozornil na potrebu podrobného popisu odporu, ktorý osoba kládla a na potrebu presného zaznamenania časového rozpätia použitia pút, spolu s odôvodnením. Polícia musí priebežne vyhodnocovať potrebu ďalšieho používania pút, najmä ak sú nasadené dlhší čas.

²² Tento prípad bol aj medializovaný, podrobnosti na: <https://vop.gov.sk/konstatujem-porusenie-prav-osoby-drzanej-bratislavskou-policiou-bez-riadnej-evidencie-vyse-12-hodin/>.

3.3 Neodôvodnené použitie donucovacích prostriedkov

Ak je jednotliviec konfrontovaný s mocenskými zložkami, každé použitie fyzickej sily zo strany orgánov štátu, ktoré nie je vyvolané správaním osoby, voči ktorej sa zakročuje, znižuje ľudskú dôstojnosť a je v zásade porušením práva garantovaného v čl. 3 Dohovoru. EŠLP zdôrazňuje, že akýkoľvek zásah do ľudskej dôstojnosti zasahuje do samotnej podstaty Dohovoru. Z tohto dôvodu akékoľvek správanie príslušníkov voči jednotlivcovi, ktoré znižuje ľudskú dôstojnosť, predstavuje porušenie čl. 3 Dohovoru. Týka sa to najmä použitia fyzickej sily proti jednotlivcovi, ak to nie je nevyhnutne potrebné na základe jeho správania, bez ohľadu na dopad na príslušnú osobu.²³

V tejto súvislosti považujem za dôležité pripomenúť, že najneskôr od roku 2015 uplatňuje aj EŠLP sprísnený štandard posudzovania použitia fyzickej sily voči osobe, ktorá je v moci štátnych orgánov. EŠLP v rozhodnutí *Bouyid v. Belgicko* vyslovil, že **bez ohľadu na mieru závažnosti** je každé použitie sily voči osobe v moci štátu, ktoré nie je nevyhnutné vzhľadom na jej správanie, porušením čl. 3 Dohovoru.²⁴

Typicky pôjde o situácie, ak je osoba umiestnená v CPZ, spútaná v policajnom aute a podobne. V takom prípade je jediným dôvodom na použitie fyzickej sily voči osobe jej správanie, spočívajúce napríklad v ohrození života a zdravia policajta, či škody na majetku.

Pri vybavovaní podnetov sa, žiaľ, stretávam so situáciami, kedy je bezdôvodné použitie donucovacích prostriedkov zľahčované a interpretované len ako „facka na upokojenie“ alebo sa použitie donucovacích prostriedkov zľahčuje poukazovaním na etnický, či spoločenský status obete. Proti bezdôvodnému použitiu policajnej sily sa však dá bojovať iba dôsledným celospoločenským odsúdením každého takéhoto prípadu, spolu s existenciou účinných postupov kontroly a následného potrestania tých príslušníkov, ktorí sa takéhoto konania dopúšťajú.

Násilie počas výsluchu podávateľa

Podávateľ podnetu namietal, že počas výsluchu na policajnej stanici bol opakovane vystavovaný fyzickému a psychickému násiliu zo strany vyšetrovateľov. Z lekárskeho správy vyplynulo, že v dôsledku konania polície boli podávateľovi spôsobené povrchové poranenia vlasatej kože hlavy, pomliaždenie hrudníka a prasknutý ušný bubienok. Proti jednému zo zakročujúcich policajtov bolo následne vznesené obvinenie pre zločin zneužívania právomoci verejného činiteľa v súbehu so zločinom mučenia a iného neľudského alebo krutého zaobchádzania.²⁵

Verejná ochrankyňa práv Mária Patakyová v tomto prípade konštatovala, že v dôsledku konania polície došlo k závažnému porušeniu práva podávateľa nebyť vystavený mučeniu, krutému, neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu. Aj v ďalšom prípade došlo voči tomuto podávateľovi zo strany príslušníkov polície k neprimeranému použitiu donucovacích prostriedkov, a to pri jeho zadržaní. Podávateľ preukázal, že intenzita použitého donucovacieho prostriedku prekročila nevyhnutnú mieru, a to lekárske záznamami

²³EŠLP: *Guide on Article 3 of the European Convention on Human Rights Prohibition of torture*, stav k 31.08.2024, s. 13, para. 36.

²⁴Rozhodnutie vo veci *Bouyid v. Belgicko* [GC], sťažnosť č. 23380/09, para. 100-101.

²⁵Prípad bol uverejnený v správe verejného ochrancu práv za obdobie roka 2017, s. 11.

vyhotovenými bezprostredne po zásahu príslušníkov Policajného zboru. Vo vyjadreniach samotných príslušníkov polície boli rozpory v popise situácie ako došlo k použitiu donucovacích prostriedkov a zraneniu podávateľa. V tomto prípade polícia nedokázala dôveryhodne a presvedčivo preukázať nutnosť použitia donucovacích prostriedkov, a preto porušila základné právo nebyť vystavený mučeniu, krutému, neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu.

Spútaný v nelegálnom priestore viac ako 24 hodín

Postup príslušníkov polície na Obvodnom oddelení Policajného zboru Lučenec počas zaistenia podávateľa preskúmala verejná ochrankyňa práv Jana Dubovcová na základe podnetu z roku 2016. Polícia umiestnila podávateľa do vyhradeného priestoru a držala ho tam zamknutého dva dni. Podávateľ strávil v tomto priestore, ktorý nebol vybavený lôžkom ani toaletou - podľa jeho slov - celý čas spútaný.²⁶

U podávateľa boli po jeho prepustení z Obvodného oddelenia Policajného zboru Lučenec lekárom konštatované početné zranenia – rozsiahle hematómy na pravej a ľavej ruke, na tvári, v oblasti obličiek a zo zadnej strany stehien, zlomeniny viacerých rebier, zlomenina priečnych výbežkov stavca, zlyhanie obličiek. V deň jeho zaistenia podstúpil dve lekárske vyšetrenia, ktoré potvrdili, že v čase obmedzenia jeho osobnej slobody nemal žiadne zranenia. Polícia neposkytla presvedčivé dôkazy o tom, že k uvedeným zraneniam nedošlo na policajnom oddelení.

Po preskúmaní podnetu konštatovala verejná ochrankyňa práv, že konaním Obvodného oddelenia Policajného zboru Lučenec došlo k porušeniu medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky, ktorých obsahom je zákaz mučiť človeka alebo ho podrobiť krutému, neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu.

Neodôvodnené použitie donucovacích prostriedkov voči podávateľke

V jednom z podnetov podávateľka namietala neprimerané použitie donucovacích prostriedkov (hmaty, chvaty a putá) počas domovej prehliadky a jej následné zadržanie zo strany príslušníkov Policajného zboru. Donucovacie prostriedky mali byť použité preto, lebo podávateľka mala klásť pasívny odpor.²⁷

V tomto prípade išlo o osobu ženského pohlavia, vo vyššom veku a útlej postavy. Z dostupných podkladov tiež nebolo zrejmé, v čom mal spočívať pasívny odpor podávateľky.

Po preskúmaní podnetu verejná ochrankyňa práv Mária Patakyová dospela k záveru, že pri použití donucovacích prostriedkov došlo k porušeniu základných práv podávateľky a k porušeniu zákonom stanovenej povinnosti. Postupom príslušníkov Policajného zboru v súvislosti s použitím donucovacích prostriedkov v rozpore s právnymi predpismi bolo porušené základné právo podávateľky nebyť podrobený neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu a základné právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti. Preskúmaním spisového materiálu bolo zistené, že úradné záznamy o použití donucovacích prostriedkov vykazovali výrazné nedostatky. Zo žiadneho úradného záznamu nebolo možné

²⁶ Prípád bol uverejnený v správe verejného ochrancu práv za obdobie roka 2016, s. 15-16.

²⁷ Prípád bol uverejnený v správe verejného ochrancu práv za obdobie roka 2021, s. 34-35.

zistiť ako dlho boli donucovacie prostriedky v prípade podávateľky použité, záznamy neobsahovali dostatočné odôvodnenie, resp. neobsahovali individuálne dôvody, ktoré viedli k použitiu donucovacích prostriedkov. Predmetné úradné záznamy boli tiež protichodné a nepresné.

Riaditeľ príslušného okresného riaditeľstva Policajného zboru v reakcii na oznámenie o výsledku vybavenia podnetu uviedol, že s jeho obsahom oboznámil podriadených policajtov vykonávajúcich služobné zákroky, aby sa v budúcnosti vyvarovali zistených nedostatkov. Osobitne boli upozornení na povinnosť detailného zaznamenávania údajov súvisiacich s obmedzením osobnej slobody a s použitím donucovacích prostriedkov.

Zabitie v Košiciach

Z vlastnej iniciatívy som preskúmal aj prípad úmrtia osoby, ktorý na konci roka 2024 otriasol Slovenskom. Išlo o zásah policajtov z Obvodného oddelenia Policajného zboru Košice – Nad Jazerom v obchodnom dome voči osobe, ktorá sa pokúsila o krádež alkoholu.

Policajti v tzv. sanitárnej miestnosti obchodného domu napadli poškodeného, pričom priebeh tohto útoku zachytila kamera umiestnená v miestnosti. Po prezretí kamerového záznamu som bol zaskočený mimoriadnou brutalitou útoku, ktorý nebol odôvodnený žiadnym konaním, či agresívnym správaním poškodeného.

V dôsledku zranení, ktoré počas útoku utrpel, poškodený následne zomrel. Policajti o použití donucovacích prostriedkov nespísali úradný záznam a ich použitie nenahlásili ani svojmu nadriadenému. Aj v tomto prípade sa opäť potvrdila dôležitosť kamerových záznamov.

Keďže použitie donucovacích prostriedkov nebolo odôvodnené správaním poškodeného a viedlo k jeho smrti, konštatoval som, že konaním policajtov z Obvodného oddelenia Policajného zboru Košice - Nad Jazerom došlo k porušeniu práva poškodeného na život a ochranu pred zlým zaobchádzaním. Miera brutality tohto policajného zákroku a závažnosť jeho následkov boli jedným z hlavných dôvodov, pre ktoré som pristúpil k vypracovaniu tejto mimoriadnej správy.

Prípad zbitého človeka bez domova pred obchodným domom

V roku 2021, počas prešetrovania priestupku, policajt Obvodného oddelenia Policajného zboru Stará Turá bezdôvodne napadol človeka bez domova, ktorý sedel pred obchodným domom. Policajt poškodeného sotil na zem, stúpil mu na brucho a následne ho kopal do brucha. Potom poškodeného postavil, strčil doňho a trikrát ho udral do oblasti rebier a boku, pričom na poškodeného kričal, aby vypadol. Celý služobný zákrok bol zaznamenaný náhodnými okoloidúcimi. Poškodený pritom nebol podozrivým zo spáchania priestupku a nemal sa dopustiť žiadneho protiprávneho konania.

Policajt obvodného oddelenia bol za tento čin odsúdený, keďže ním spáchal zločin zneužitia právomoci verejného činiteľa, a to závažnejším spôsobom konania a násilím. Policajtovi bol tiež uložený trest zákazu činnosti spojenej s výkonom právomoci verejného činiteľa na dobu troch rokov. V uvedenom prípade som na podklade záverov vyšetrovania a právoplatného rozsudku konštatoval, že útokom na človeka bez domova policajt porušil viaceré zákonné

povinnosti. Keďže útok bol nielen neprimeraným, **ale bol vykonaný bez akéhokoľvek dôvodu a mimoriadne surovým spôsobom**, dosiahol aj intenzitu krutého zaobchádzania. Tým došlo aj k porušeniu zákazu mučenia, krutého, neľudského a ponižujúceho zaobchádzania.

Bezodôvodná facka spútanej osobe

V roku 2024 som na základe vlastnej iniciatívy začal preskúmať prípad spútaného muža, ktorého policajt udrel. O incidente sa šírilo video v médiách aj na sociálnych sieťach. Po preskúmaní podnetu som zistil, že muž bol pod vplyvom drog a bol nebezpečný pre seba, aj pre svoje okolie.

Bola mu preto privolaná záchranná služba a situáciu preverovali aj policajti z Obvodného oddelenia Policajného zboru Gabčíkovo. Okrem facky, ktorá bola zachytená na videu, zo záznamu vyplynulo, že voči osobe použili policajti aj putá, hmaty a chvaty. Po dôkladnej analýze podnetu som dospel k záveru, že použitie hmatov, chvatov a pút bolo odôvodnené správaním osoby.

Použitie donucovacieho prostriedku vo forme úderu – facky – som však považoval za neodôvodnené. Policajti v úradnom zázname uvádzali, že tento donucovací prostriedok použili v dôsledku útoku osoby, ktorá sa pokúsila policajta uhryznúť. Kamerový záznam však žiadne správanie, ktoré by mohlo pripomínať pokus o uhryznutie nepreukázal. Navyše si policajti nespĺnili ani svoju povinnosť bezodkladne nahlásiť svojmu nadriadenému použitie donucovacích prostriedkov pri služobnom zákroku. V tomto prípade som preto konštatoval porušenie práva osoby na ochranu pred neľudským a ponižujúcim zaobchádzaním.

3.4 Neprimerané použitie donucovacích prostriedkov

Okrem podmienky dôvodnosti použitia donucovacích prostriedkov je druhým predpokladom zákonnosti ich použitia ich primeranosť. Tá sa týka nielen výberu druhu donucovacieho prostriedku, ale aj spôsobu jeho použitia. Platí, že Ústava, medzinárodné záväzky, a ani vnútroštátna právna úprava nevylučujú použitie sily príslušníkmi silových zložiek.

Zásada primeranosti

Použitie sily, resp. donucovacích prostriedkov je dovolené a potrebné vo viacerých situáciách, ako je napríklad ochrana života a zdravia policajta, iných osôb, či majetku. Univerzálnym pravidlom pre použitie donucovacích prostriedkov je zásada primeranosti.²⁸ To, ktorý donucovací prostriedok je primeraný, sa odvíja vždy od individuálnej situácie. Relevantnými faktormi, ktoré je potrebné brať do úvahy, sú miera a závažnosť ohrozenia, ktoré policajt odvracia, ako aj osobné charakteristiky človeka, voči ktorému zakročuje (vek, pohlavie, telesná stavba atp.).

Štát musí vedieť zabezpečiť ochranu obyvateľov

Aj ESLP pritom rozumie ťažkostiam, ktorým zasahujúci policajti v modernej spoločnosti čelia. Konštatuje, že berie do úvahy nepredvídateľnosť ľudského správania, náročnosť operatívnych rozhodnutí a obmedzené zdroje, s ktorými polícia pracuje. Rozsah pozitívneho záväzku štátu preto nesmie byť vykladaný tak, aby preň predstavoval nesplniteľné úlohy.²⁹

To zohľadňuje aj právna úprava, ktorá v zásade ponecháva na posúdení konkrétneho policajta, aby zvolil v určitej situácii primeraný donucovací prostriedok, ktorým dosiahne účel služobného zákroku, ale zároveň v čo možno najmenšej miere zasiahne do práv osoby, voči ktorej zakročuje. Vzhľadom na krátkosť času aký má policajt k dispozícii na voľbu vhodného donucovacieho prostriedku je potrebné, aby bol na takéto situácie dostatočne vyškolený a natrénovaný. Inak povedané, „komplexné a pravidelné školenia, ako aj jasné pravidlá na absolvovanie týchto školení silovými zložkami, sú nevyhnutné na prevenciu nesprávneho správania sa pri použití sily.“³⁰

Nedostatok vzdelávania

Bohužiaľ, v praxi sa stretávam aj s tým, že policajti absolvujú základný tréning ľudských práv len počas svojho štúdia a na ďalšie opakované či kontinuálne vzdelávanie nezostáva čas. Dokonca mám z vlastnej činnosti vedomosť aj o tom, že ak sa takéto vzdelávanie realizuje, je často len formálne. Musím konštatovať, že nedostatok vzdelávania v tejto oblasti vedie aj k skratovým reakciám policajtov, ktorí potom použijú donucovacie prostriedky neprimeraným spôsobom.

²⁸ Obdobne tieto kritéria hodnotí aj ESLP napríklad v rozhodnutí vo veci Necdet Bulut v. Turecko, sťažnosť č. 77092/01, para. 23.

²⁹ Orig. "Considering the difficulties of policing in modern societies, the unpredictability of human conduct and the operational choices which must be made in terms of priorities and resources, the scope of the positive obligation incumbent on the authorities must be interpreted in a way which does not impose an impossible burden on them". K tomu napríklad rozhodnutie ESLP vo veciach Bouras v. Francúzsko, sťažnosť č. 31754/18 alebo P.H. v. Slovensko, sťažnosť č. 37574/19, para. 111.

³⁰ SCHIERKOLK N. Y.: *Monitoring Law Enforcement - A Guide for Ombuds Institutions*, Geneva Centre for Democratic Control of Armed Forces, Ženeva, 2017, s. 68 a nasl.; obdobne aj správa pre Výbor Rady Európy pre právne záležitosti a ľudské práva s názvom "Fighting and preventing excessive and unjustified use of force by law enforcement officers", dostupné aj online na: <https://assembly.coe.int/LifeRay/JUR/Pdf/TextesProvisoires/2022/20220405-ExcessiveForce-EN.pdf>.

Služobný zákrok pod jednotným velením

Verejná ochrankyňa práv Mária Patakyová prešetrovala podnet podávateľa, ktorý namietal, že počas zadržania v roku 2019 bol zbitý „kukláčmi“ aj napriek tomu, že rešpektoval ich výzvy. Zasahujúci policajti naopak tvrdili, že podávateľ nerešpektoval ich výzvy, kládol aktívny odpor, a preto bolo potrebné využiť rôzne donucovacie prostriedky, vrátane úderov a kopov. O priebehu zatknutia však nebol vyhotovený kamerový záznam, ktorý by jednu alebo druhú verziu potvrdil alebo vyvrátil.

Lekárske správy potvrdili viaceré zranenia podávateľa, vrátane zlomeniny rebier a rôznych modrín v oblasti tváre. Po dôkladnej analýze všetkých dostupných podkladov konštatovala verejná ochrankyňa práv, že v tomto prípade príslušné oddelenie Policajného zboru neuneslo dôkazné bremeno. Nepodarilo sa mu dôveryhodne preukázať, že použitie sily pri zadržaní podávateľa bolo vyvolané správaním zadržaného, ani že miera použitia sily bola nevyhnutná a primeraná. Konštatovala preto, že došlo k porušeniu práva podávateľa na ochranu pred mučením, neľudským a ponižujúcim zaobchádzaním.

Pre predchádzanie podobným situáciám, ako aj pre posilnenie dôkaznej pozície Policajného zboru do budúcnosti odporučila, aby sa zo zásahov realizovaných pod tzv. jednotným velením vyhotovoval kamerový záznam.

Táto povinnosť už bola zavedená v roku 2015, avšak neskôr príkaz prezidenta Policajného zboru, v ktorom bola táto povinnosť upravená, stratil platnosť. Povinnosť zaznamenávať zásahy pod jednotným velením následne v roku 2021 znovu zaviedol vtedajší policajný prezident Peter Kovařík.

Použitie donucovacích prostriedkov voči mužovi, ktorý sa odmietol identifikovať

V roku 2024 sa na mňa obrátil podávateľ, ktorý namietal neprimeranosť policajného zákroku. Tvrdil, že policajti voči nemu bezdôvodne a neoprávnene použili donucovacie prostriedky, a to len preto, že sa odmietol identifikovať. Po tom, ako sa podávateľ neidentifikoval ani po opakovaných výzvach, policajti z Obvodného oddelenia Policajného zboru Tvrdošín podávateľa zvalili na zem a za chrbtom mu nasadili putá.

Vďaka tomu, že podávateľ a ďalšia osoba z namietaných udalostí vyhotovili fotografie a videá, bolo možné spoľahlivo zistiť, čo sa skutočne stalo. Policajti totiž o použití donucovacích prostriedkov nespísali žiadny úradný záznam. Bez fotografií a videí by preto nebolo možné zistiť k čomu v skutočnosti došlo, keďže v úradnom zázname o výjazde policajti uviedli, že výjazd bol vykonaný „bez realizácie“ a o použití donucovacích prostriedkov sa ani nezmenili.

Po vyhodnotení všetkých dostupných podkladov som preto dospel k jednoznačnému záveru, že donucovacie prostriedky hmaty, chvaty a putá použili policajti v rozpore so zákonom o Policajnom zbore, neodôvodnene a neprimerane. Navyše si nespĺnili povinnosť spísať o každom použití donucovacích prostriedkov úradný záznam. Konštatoval som preto, že policajti porušili podávateľove základné právo na ochranu pred neľudským alebo ponižujúcim zaobchádzaním.

Obvodnému oddeleniu Policajného zboru Tvrdošín som navrhol preškoliť svojich príslušníkov o pravidlách a zásadách používania donucovacích prostriedkov a o povinnosti a dôležitosti detailného zaznamenávania akéhokoľvek použitia donucovacích prostriedkov. Navrhol som tiež vyvodiť voči dotknutým príslušníkom disciplinárnu zodpovednosť.

Neprimeraný spôsob zaistenia po dopravnej nehode

Na základe konania z vlastnej iniciatívy som preskúmal aj prípad, kedy príslušníci Pohotovostnej motorizovanej jednotky odboru poriadkovej polície Krajského riaditeľstva Policajného zboru v Žiline a Obvodného oddelenia Policajného zboru Žilina - východ zastavili vodiča motorového vozidla, násilím ho vytiahli z vozidla a spúťali.

Dôvodom zastavenia vodiča - poškodeného bola dopravná nehoda, ktorú mal vodič spôsobiť niekoľko minút pred opisovaným služobným zákrokom. Vodič druhého vozidla, do ktorého poškodený narazil počas odchodu z parkoviska, oznámil tieto skutočnosti operačnému stredisku spolu s informáciou, že poškodený nezastavil a z miesta odchádza.

Po tom, ako sa poškodeného podarilo zastaviť, hliadka Pohotovostnej motorizovanej jednotky vystúpila zo služobného vozidla a počas presunu vyzývala vodiča, aby z vozidla vystúpil. Vodič na výzvy nereagoval, preto z dôvodu ochrany členov hliadky vytiahol príslušník hliadky svoju služobnú zbraň do pohotovostnej polohy. Bol pripravený ju použiť, ak by vodič použil zbraň, alebo ak by ako zbraň použil svoje vozidlo.

Hliadka Pohotovostnej motorizovanej jednotky, spolu s hliadkou Obvodného oddelenia Policajného zboru Žilina - východ spoločne pribehla k vozidlu, pričom vodič bol opakovane vyzývaný, aby vystúpil z vozidla. Následne hliadka pomocou hmatov a chmatov vodiča vytiahla z auta do bezpečného priestoru, kde bol spacificovaný. Následne mu boli založené putá a policajti skontrolovali, či nemá pri sebe zbraň. Poškodený pri sebe zbraň nemal. Keď sa hliadka Pohotovostnej motorizovanej jednotky presvedčila, že nehrozí ďalšie nebezpečenstvo, poškodeného postavila a sňala mu putá z rúk. Z celého služobného zákroku bolo dostupných niekoľko kamerových záznamov, ktoré som mal k dispozícii.

Po preskúmaní okolností služobného zákroku som prišiel k záveru, že použitie donucovacích prostriedkov a intenzita ich použitia boli v tomto prípade zjavne neprimerané nebezpečnosti útoku. Policajné hliadky pri vykonávaní služobnej činnosti nedbali na česť, vážnosť a dôstojnosť osoby. Vykonaním služobného zákroku spôsobili bezdôvodnú ujmu a zásah do práv a slobôd poškodeného a to najmä tým, že prekročili mieru zásahu do práv nevyhnutnú na dosiahnutie účelu sledovaného služobnou činnosťou. Zárok som preto vyhodnotil ako neprimeraný.

3.5 Zlyhanie kontrolného mechanizmu

Jednou z úloh verejného ochrancu práv je napomáhať zlepšovaniu fungovania orgánov štátu tak, aby pri svojej činnosti vždy zohľadňovali základné práva a slobody, volili postupy, ktoré ich chránia, a zároveň zabezpečovali ich dodržiavanie.

Verejný ochranca práv musí byť na ochranu ľudských práv zo všetkých orgánov najväčšmi citlivý, pretože je to náplňou jeho činnosti. Verejný ochranca práv má možnosť vplývať mäkkými prostriedkami na potrebu dodržiavania základných práv a slobôd, ktoré sú, majú byť a musia byť, chrbtovou kosťou demokratického a právneho štátu.

Volanie po zmene od roku 2013

Už v roku 2013 upozornila verejná ochrankyňa práv Jana Dubovcová vo svojej mimoriadnej správe na absenciu nezávislého orgánu vyšetrovania policajných postupov voči fyzickým osobám. Vo svojej mimoriadnej správe uviedla, že Slovenská republika stále nevytvorila podmienky pre nezávislé a účinné vyšetrovanie policajných postupov, pri ktorých bolo použité fyzické násilie.³¹

Vo svojej mimoriadnej správe z roku 2013, po prešetrení prípadu Moldava, odporučila zákonom ustanoviť orgán nezávislej vonkajšej kontroly policajnej činnosti. Následne vo svojej mimoriadnej správe z roku 2016 opakovane poukázala na skutočnosť, že Slovenská republika stále nemá vytvorený orgán nezávislého vyšetrovania.³²

Vytvorenie Úradu inšpekčnej služby bol krok správnym smerom

Odporučila preto Národnej rade, aby zákonom ustanovila nezávislý orgán pre vyšetrovanie policajných postupov a postupov iných štátnych orgánov voči fyzickým osobám, pri ktorých je podozrenie na neoprávnené použitie sily, mučenie, kruté a neľudské zaobchádzanie. Takýto orgán by nemal byť podriadený vláde Slovenskej republiky, nemal by byť súčasťou MV SR, polície ani prokuratúry.

Národná rada správu prerokovala, no odmietla vziať na vedomie jej obsah. Odporúčané opatrenie neskôr čiastočne realizovala novela zákona o Policajnom zbore, ktorá zriadila Úrad inšpekčnej služby, ako osobitný útvar Policajného zboru. Riaditeľ úradu zodpovedá za výkon svojej funkcie vláde Slovenskej republiky.

Formálne vyňatie Úradu inšpekčnej služby spod rezortu nestačí

Aj keď riaditeľ Úradu inšpekčnej služby už nie je priamo zodpovedný ministrovi vnútra a úrad bol formálne vyňatý z organizačnej štruktúry MV SR, súčasný stav nemožno považovať za vyhovujúci.

³¹ Mimoriadna správa verejnej ochrankyne práv Jany Dubovcovej o skutočnostiach nasvedčujúcich závažnému porušeniu základných práv a slobôd konaním niektorých orgánov, 2013, s. 17. Dostupné online na: <https://vop.gov.sk/report/mimoriadna-sprava-2013/>.

³² Mimoriadna správa verejného ochrancu práv o skutočnostiach nasvedčujúcich závažnému porušeniu základných práv a slobôd postupom policajných orgánov, 2016, s. 9, dostupné online na: <https://vop.gov.sk/wp-content/uploads/2021/09/Mimoriadna-sprava-VOP-2016.pdf>.

ESLP totiž vo veci Kummer v Česká republika konštatoval, že odklonenie zodpovednosti riaditeľa inšpekcie od ministra vnútra smerom k vláde síce zvýšilo aspekt nezávislosti inšpekcie vo vzťahu k polícii, no členovia inšpekcie sú naďalej príslušníci polície, čo značne spochybňuje nezávislosť inšpekcie voči polícii.

Úmrtie v cele policajného zaistenia

Na konci roka 2024 bola zadržaná osoba pre podozrenie zo spáchania trestného činu ohrozenia pod vplyvom návykovej látky. Pred umiestnením do CPZ bola osoba podrobená lekárskemu vyšetreniu, či je schopná umiestnenia do CPZ. Ošetrojúca lekárka sa vyjadrila, že osobu je možné do CPZ umiestniť.

Počas výdaja stravy bolo zistené, že osoba nereaguje na oslovenie, ani na žiadne iné podnety, na základe čoho bola privolaná ambulancia rýchlej zdravotnej pomoci. Po príchode lekár konštatoval smrť osoby.

Po preskúmaní podnetu som zistil, že policajt vykonával kontrolu osoby umiestnenej v cele len prostredníctvom kamery. Tento postup bol v rozpore s nariadením o CPZ.³³ Kontrola správania sa osoby má byť vykonávaná osobne, prostredníctvom priezoru na dverách cely. Kontrola správania osoby prostredníctvom zvukovej a obrazovej techniky nepostačuje.

Dôvodom nesprávneho postupu policajta bol interný predpis, ktorý vydal riaditeľ Okresného riaditeľstva Policajného zboru v Galante. Ten stanovoval, že policajt vykonáva ochranu cely priebežne, najmenej jedenkrát za hodinu. Prostredníctvom kamerového systému kontroluje správanie sa osoby umiestnenej v cele, ak táto nevyžaduje stálu kontrolu.

Z usmernenia ústredného operačného strediska Prezídia Policajného zboru o spôsobe vykonávania kontroly osoby umiestnenej v cele však vyplýva, že kontrola správania osoby sa vykonáva osobne prostredníctvom priezoru na dverách cely. Kontrola správania osoby prostredníctvom zvukovej a obrazovej techniky nepostačuje. Po upozornení policajné oddelenie Galanta odstránilo zistený nedostatok a vydalo novelizovaný rozkaz riaditeľa.

³³ Ustanovenie čl. 7, ods. 2 Nariadenia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky o celách policajného zaistenia č. 92/2015 v znení neskorších predpisov.

4 Návrh odporúčaní na predchádzanie policajnému násiliu

Za najdôležitejšiu časť svojej správy považujem **práve výpočet opatrení**, ktorými je, podľa môjho názoru, možné doceliť dve dôležité zmeny. Prvou je **zvyšovanie povedomia** o nutnosti dôsledného zvažovania pri použití akéhokoľvek donucovacieho prostriedku policajtom. Každé použitie donucovacieho prostriedku totiž predstavuje zásah do základných práv a slobôd. Štát však vymedzil okruh situácií, kedy je cieľ sledovaný donucovacími prostriedkami dôležitejší ako absolútna ochrana pred použitím mocenského monopolu štátu. Prekročenie rámca, kedy je použitie sily dovolené, najmä v podobe nedôvodného, alebo neprimeraného použitia donucovacích prostriedkov, však narúša dôveru spoločnosti v Policajný zbor a aj v štát, ako taký.

Druhou oblasťou, na ktorú by som rád prostredníctvom svojich odporúčaní pôsobil, je **kontrolný a zodpovednostný mechanizmus pri používaní donucovacích prostriedkov**. Aj medzinárodné odporúčania uvádzajú, že efektívne fungujúci kontrolný mechanizmus, ktorý je sprevádzaný primeranými postihmi v prípade pochybenia, je dôležitým prvkom ochrany spoločnosti pred nedôvodným policajným násilím.³⁴ Vhodne nastavený kontrolný a zodpovednostný systém posilňuje aj prvú zo spomínaných oblastí, na ktorú svojou mimoriadnou správou cieľom, a to zvyšovanie povedomia o potrebe dôsledného zvažovania použitia donucovacích prostriedkov.

Ani jeden z týchto cieľov však nie je samoučelný. Som presvedčený, že obe oblasti synergicky pôsobia na dosiahnutie konečného cieľa, ktorým je **posilnenie prevencie zneužívania mocenského monopolu príslušníkmi polície**. Som realista a uvedomujem si, že nikdy nebude možné úplne eliminovať všetky prípady excesívneho použitia donucovacích prostriedkov policajtami. Spoločným úsilím však dokážeme zúžiť priestor na výskyt takýchto prípadov spôsobených tak nedostatočnými skúsenosťami (podporou kvalitného vzdelávania príslušníkov), ako aj zlým úmyslom (zefektívňovaním kontrolných a zodpovednostných mechanizmov).

Pri formulovaní odporúčaní som vychádzal nielen zo svojich vlastných skúseností, ale aj zo zahraničných prístupov k prevencii nezákonného používania donucovacích prostriedkov. Dôsledne som analyzoval aj odporúčania renomovaných medzinárodných organizácií a tie najdôležitejšie som zhrnul práve v tejto kapitole. Pri príprave svojich odporúčaní som dôsledne dbal na to, aby následkom žiadneho z odporúčaní nebolo ohrozenie života a zdravia zakračujúcich policajtov pri výkone ich činnosti a pri realizácii služobných zákrokov.

Pri implementácii navrhovaných opatrení som pripravený poskytnúť svoju expertízu a participovať na čo najlepšom zavedení navrhovaných opatrení do praxe. Vzhľadom na rôznorodosť mojich odporúčaní som sa rozhodol ich rozdeliť do dvoch hlavných kategórií – legislatívne a nelegislatívne návrhy.

³⁴ K tomu napríklad 14. všeobecná správa Výboru CPT za obdobie 01.08.2023 - 31.07.2024, č. CPT/Inf (2004) 28, str. 14 a nasl.

4.1 Legislatívne odporúčania

Národná rada v oblasti prevencie pred zneužívaním policajnej moci zohráva dvojjedinú úlohu. Nielenže priamo - na základe zákona o Policajnom zbore - kontroluje činnosť Policajného zboru, ale z pozície zákonodarcu zároveň nastavuje legislatívny rámec a pravidlá činnosti polície. Aby som túto „dvojitú“ úlohu Národnej rady podčiarkol, rozdelil som svoje legislatívne odporúčania **do dvoch kategórií** - tých, ktoré pôsobia najmä preventívne a tých, ktoré sa týkajú predovšetkým kontrolných a zodpovednostných mechanizmov.

Preventívne opatrenia

Prísnejšia legislatívna úprava používania donucovacích prostriedkov

Odporúčam konkretizovať a presne vymedziť okolnosti používania vybraných druhov donucovacích prostriedkov priamo v zákone o Policajnom zbore. Je síce želateľné, aby mohol policajt flexibilne reagovať na vzniknutú situáciu a mal k dispozícii širokú paletu donucovacích prostriedkov, ktorými môže dosiahnuť účel služobného zákroku, ale z vlastnej skúsenosti a zo skúsenosti mojich predchodkýň sa aktuálne zákonné nastavenie zdá však byť až príliš všeobecné. Vhodnejší smer vymedzenia donucovacích prostriedkov, ktorý hľadá rovnováhu medzi voľnosťou pri využití jednotlivých druhov donucovacích prostriedkov a dostatočnými právnymi garanciami, naznačuje napríklad Vládny návrh zákona o niektorých opatreniach na zvýšenie odolnosti Slovenskej republiky v oblasti obrany a bezpečnosti, o brannej povinnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov (tzv. zákon o žandárstve).³⁵ Inšpirovaný aj návrhom zákona o žandárstve odporúčam do zákona o Policajnom zbore doplniť nasledujúce garancie:

- Priebežné vyhodnocovanie pretrvávajúcej potreby používania pút.
- Zakotvenie povinnosti pravidelného vzdelávania policajtov o ľudskoprávnom kontexte používania donucovacích prostriedkov.
- Rozdelenie, ktoré donucovacie prostriedky je policajt oprávnený použiť, ak osoba kladie aktívny odpor a ktoré, ak osoba kladie len pasívny odpor.
- Okrem toho považujem za dôležité zakotviť do zákona explicitné obmedzenie času, ktorý môže osoba stráviť v určenom priestore.
- Zakázať pripútavanie osôb k pevným predmetom,³⁶ resp. presnejšie vymedziť právomoc policajta pripútať osobu k vhodnému predmetu.³⁷ Takýto postup porušuje medzinárodné štandardy a v závislosti od konkrétnych okolností môže dosiahnuť intenzitu porušenia čl. 3 Dohovoru. Z mojich zistení z návštev, ale aj z opakovaných rokovaní s Ministerstvom vnútra vyplynulo, že dôvodom prečo niektoré policajné

³⁵ K návrhu zákona som zaslal viacero pripomienok. Podrobnosti o mojich odporúčaníach za účelom zvýšenia garancií základných práv sú dostupné aj online na: <https://vop.gov.sk/v-zakone-o-zandarstve-navrhujem-vyssie-garancie-ludskych-prav/>.

³⁶ Túto prax vo vzťahu k Slovenskej republike kritizoval aj Výbor CPT vo svojej správe z návštevy v dňoch 19 - 28.3.2018. Je síce pravda, že vo väčšine policajných oddelení boli odstránené madlá a iné úchyty, ku ktorým sa osoby pripútaťvali. Tie však nahradili policajti inými predmetmi, ako napríklad radiátorom. Som hlboko presvedčený, že pripútaťvaním zaistených osôb k radiátoru namiesto madla, Slovenská republika nenaplnila podstatu odporúčania Výboru CPT.

³⁷ Ustanovenie § 52 ods. 1 písm. b) zákona o Policajnom zbore.

oddelenia k pripútavaniu k objektom pristúpia, sú aj nedostatočné kapacity na oddeleniach. Z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva však vyplýva, že dôvodom na použitie sily, resp. obmedzovacích prostriedkov, môže byť vždy iba správanie sa osoby, nikdy nie kapacitné, finančné či iné materiálne dôvody.

Vzhľadom na to, že popri zákone o Policajnom zbore a zákone o obecnej polícii zrejme bude prijatý aj zákon o žandárstve, navrhujem aby vo všetkých troch predpisoch došlo k legislatívnemu zjednoteniu ľudskoprávných štandardov donucovacích prostriedkov.

Právna úprava podmienok a priestorov pre vykonávanie bezpečnostných prehliadok

Odporúčam upraviť zákon o Policajnom zbore tak, aby sa podrobnosti o podmienkach a priestoroch na vykonávanie bezpečnostných prehliadok upravili záväznou právnou normou. Táto úprava by mala:

- Presne vymedziť okolnosti, za ktorých môže dôjsť k vykonaniu bezpečnostnej prehliadky, vrátane rozsahu jej vykonania.
- Určiť povinnosť vykonávať prehliadky v priestoroch, ktoré zaručujú rešpektovanie ľudskej dôstojnosti.
- Zasielať verejnému ochrancovi práv zoznam priestorov na vykonávanie bezpečnostných prehliadok v maximálnom možnom rozsahu identifikácie (ulica, označenie budovy, poschodie, číslo miestnosti, fotografia miestnosti a podobne).
- Stanoviť jednotný metodický postup pre príslušníkov Policajného zboru pri vykonávaní bezpečnostných prehliadok tak, aby obsahoval postupy pre tzv. „dvojkrovú“ prehliadku.³⁸

Zavedenie efektívneho mechanizmu ochrany oznamovateľov v Policajnom zbore

Odporúčam vytvoriť účinný mechanizmus na ochranu príslušníkov Policajného zboru, ktorý im umožní bezpečne a anonymne nahlasovať prípady násillia, nevhodného správania zo strany kolegov, porušovania predpisov, či akéhokoľvek iného protiprávneho konania. Tento mechanizmus by mal:

- Zaručovať anonymitu a ochranu oznamovateľov pred prípadnými odvetnými opatreniami.
- Byť spravovaný nezávislým orgánom, ktorý zabezpečí objektívne prešetrenie podnetov.
- Zahŕňať jasné postupy pre prijímanie, evidovanie a riešenie podnetov.
- Poskytovať školenia a osvetu pre príslušníkov Policajného zboru o možnostiach bezpečného nahlasovania a o ich právach v tejto súvislosti.

³⁸ Táto úprava je nevyhnutná z dôvodu zistených nejednotných postupov na policajných oddeleniach, ktoré v niektorých prípadoch dosahujú intenzitu ponižujúceho zaobchádzania v rozpore s čl. 3 Dohovoru.

Zabezpečiť, aby sa na všetkých policajných oddeleniach disponujúcich určeným priestorom nachádzali v týchto priestoroch systémy na privolanie pomoci.

Legislatívna úprava zásady primeranosti a subsidiarity pri používaní donucovacích prostriedkov

Odporúčam doplniť zákon o Policajnom zbore o všeobecnú povinnosť príslušníkov riadiť sa pri používaní donucovacích prostriedkov zásadou primeranosti a subsidiarity. Tá zdôrazňuje najmä:

- Použitie najmiernejšieho donucovacieho prostriedku, ktorý je súčasne spôsobilý dosiahnuť legitímny cieľ zákroku.
- Použitie donucovacieho prostriedku, ktorý zasahuje do základných práv a slobôd vo väčšej miere, len ak najmiernejší donucovací prostriedok nevedenie k zamýšľanému cieľu.
- Zabezpečenie primeranosti použitia donucovacích prostriedkov k zamýšľanému cieľu s ohľadom na ochranu základných práv a slobôd osôb.
- Okamžité ukončenie použitia donucovacích prostriedkov po dosiahnutí cieľa zákroku, alebo ak sa preukáže, že cieľ nemožno týmto spôsobom dosiahnuť.
- Ukotviť v zákone o Policajnom zbore, že policajt je povinný po obmedzení osobnej slobody osoby (najmä podľa ustanovenia § 17 ods. 2, § 19, § 42, § 49a) osobu ústne a následne poskytnutím informačného materiálu, ktorý je zverejnený na webovom sídle Kancelárie verejného ochrancu práv, poučiť o možnosti podať podnet.
- Ukotviť v zákone o Policajnom zbore (§ 64), že ak vzniknú pochybnosti o oprávnenosti alebo o primeranosti použitia donucovacích prostriedkov, alebo ak pri ich použití bola spôsobená smrť, ujma na zdraví alebo škoda na majetku, nadriadený policajt zašle úradný záznam vyhotovený podľa § 64 ods. 2 osobe, voči ktorej bol donucovací prostriedok použitý, spolu s poučením, že sa môže obrátiť s podnetom na Kanceláriu verejného ochrancu práv; k poučeniu sa priloží informačný materiál zverejnený na webovom sídle Kancelárie verejného ochrancu práv.
- Na splnenie navrhnutých nových povinností Národná rada zabezpečí v zákone o rozpočte primerané finančné krytie.

Za príklad dobrej praxe považujem **rakúsky model**, ktorý v zákone o policajnom zbore zakotvuje zásadu primeranosti, resp. subsidiarity takto. „Pri plnení úloh [polície] môžu [príslušníci] zasahovať do práv osoby len vtedy, ak je toto oprávnenie ustanovené v tomto spolkovom zákone, a ak na splnenie týchto úloh nepostačujú iné prostriedky, alebo ak je použitie iných prostriedkov neprimerané zásahu, ktorý je potrebné vykonať.“³⁹ „Ak sa zásah do ľudských práv ukáže ako nevyhnutný, možno k nemu predsa len pristúpiť, ak je to primerané dôvodu a želanému výsledku. Bezpečnostné orgány a orgány verejnej

³⁹ Ustanovenie § 28a ods. 3 zákona Sicherheitspolizeigesetz – SPG, č. BGBl, no. 566/1991.

bezpečnostnej služby [si] musia: 1) vybrať spomedzi niekoľkých vhodných právomocí tú, ktorá bude mať pravdepodobne najmenší vplyv na dotknuté osoby; 2) vziať do úvahy, či je opatrenie namierené proti nevinnej osobe alebo proti osobe, od ktorej nebezpečenstvo pochádza, alebo ktorej ho možno pripísať; 3) zabezpečiť, aby bol želaný výsledok primeraný škode a rizikám, ktoré môžu byť spôsobené; 4) zabezpečiť ochranu práv a oprávnených záujmov dotknutých osôb aj pri výkone velenia a donucovacej moci; 5) prestať vykonávať velenie a donucovaciu moc len čo sa dosiahne požadovaný výsledok alebo sa ukáže, že ho nemožno dosiahnuť týmto spôsobom.⁴⁰

Zavedenie rakúskeho modelu vyplynulo aj z mojich konzultácií so zástupcami Spolkového ministerstva vnútra a oddelenia pre vyšetrovanie a sťažnosti na policajné zneužitie (*Bundesministerium für Inneres, Ermittlungs und Beschwerdestelle Misshandlungsvorwürfe*) a s rakúskou ombudsmankou Elisabeth Schwetz.⁴¹

Kontrolné a zodpovednostné mechanizmy

Posilnenie nezávislosti Úradu inšpekčnej služby

Odporúčam posilniť prvky inštitucionálnej aj kolegiálnej nezávislosti Úradu inšpekčnej služby. Na absenciu nezávislého orgánu vyšetrovania policajných postupov a postupov iných štátnych orgánov voči fyzickým osobám upozorňuje verejný ochranca práv už od roku 2016.

Slovenská republika ale stále nevytvorila **podmienky pre nezávislé a účinné vyšetrovanie** policajných postupov. Takýto orgán by, podľa medzinárodných štandardov, nemal byť podriadený vláde Slovenskej republiky, nemal by byť súčasťou MV SR, polície a prokuratúry.⁴²

Krokom k posilneniu nezávislosti inšpekcie bolo zriadenie Úradu inšpekčnej služby, ako osobitného útvaru Policajného zboru, ktorého riaditeľ zodpovedá za výkon svojej funkcie vláde Slovenskej republiky. Novela zákona o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície však opätovne posilnila postavenie ministra vnútra pri menovaní riaditeľa Úradu inšpekčnej služby, čo objektívne predstavuje krok znižujúci inštitucionálnu nezávislosť inšpekcie.⁴³

Už dovtedajšia právna úprava postavenia Úradu inšpekčnej služby vyvolávala odôvodnené **otázky o naplnení kritéria nestrannosti a nezávislosti** tak, ako ich posudzuje ESLP. Bola totiž takmer identická s právnou úpravou v Českej republike pred zriadením Generálnej inšpekcie bezpečnostných zborov. O tej pritom ESLP konštatoval, že nie je nezávislá, čo viedlo k porušeniu procesného aspektu čl. 3 Dohovoru Českou republikou. Po spomínaných

⁴⁰ Ustanovenie § 29 Sicherheitspolizeigesetz – SPG, č. BGBl, no. 566/1991.

⁴¹ O svojich zisteniach z tejto študijnej návštevy som informoval aj verejne. Podrobnosti a moje poznatky sú dostupné aj online na: <https://vop.gov.sk/slovensko-rakuska-spolupraca-v-oblasti-ochrany-ludskych-prav/>.

⁴² K tomu napríklad rozhodnutia ESLP vo veciach Eremiášová a Pechová v. Česká republika, sťažnosť č. 23944/04, para. 154; Oğur v. Turecko, sťažnosť č. 21594/93 para. 91; SANDRU a ostatní v. Rumunsko, sťažnosť č. 22465/03, para. 74; alebo Enukidze a Girgvliani v. Gruzínsko, sťažnosť č. 25091/07, para. 247.

⁴³ Zákon č. 478/2001 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície v znení neskorších predpisov.

zmenách z roku 2021 v menovaní riaditeľa sú pochybnosti o plnohodnotnom naplnení kritérií nezávislosti Úradu inšpekčnej služby ešte nástojčivejšie.⁴⁴

Niektoré inštitucionálne a štrukturálne nastavenia, ktoré by prispeli k posilneniu nezávislosti Úradu inšpekčnej služby som konzultoval aj počas svojej služobnej cesty v Rakúsku. Medzi opatrenia, ktoré by nezávislosť posilnili, radím najmä interdisciplinárne a rôznorodo zamerané personálne obsadenie úradu, existenciu špecializovaných školení pre zamestnancov vyšetrovacích útvarov a najmä zriadenie nezávislého poradného panelu. Ten posudzuje napríklad striktné stanovené kritériá a inštrukcie pre výkon činnosti vyšetrovateľov, ako orgán dohľadu nad kvalitou vyšetrovania.⁴⁵

Zodpovednosť nadriadeného za vyhodnocovanie použitia donucovacích prostriedkov policajtom

Rozhodnutie o použití konkrétneho donucovacieho prostriedku je ponechané na policajta, ktorý je povinný dbať na zásady zákonnosti a primeranosti. Policajt je tiež povinný hlásiť použitie niektorého z donucovacích prostriedkov nadriadenému, bez ohľadu na výsledok použitia. Povinnosť nadriadeného prešetriť použitie donucovacieho prostriedku však zákon upravuje iba v tom prípade, ak ním došlo k spôsobeniu smrti, ujmy na zdraví alebo škody na majetku, alebo ak vzniknú pochybnosti o oprávnenosti alebo primeranosti jeho použitia. V tomto prípade musí nadriadený zistiť, či boli donucovacie prostriedky aplikované v súlade so zákonom.

Každé použitie donucovacieho prostriedku však predstavuje **zásah do integrity človeka**. Navrhujem preto, aby bolo každé hlásenie o použití donucovacích prostriedkov bezprostredne prešetrené nadriadeným, nie iba v prípade pochybností o oprávnenosti alebo o primeranosti ich použitia. Aby bolo takéto vyhodnocovanie nadriadeným efektívne, považujem za potrebné:

- Pravidelne školiť a trénovať nadriadených policajtov o správnom spôsobe vyhodnocovania oprávnenosti a primeranosti použitia donucovacích prostriedkov.
- Stručne odôvodňovať, prečo nadriadený považuje použitie donucovacích prostriedkov v preskúmanom prípade za oprávnené a primerané.
- Zaviesť zodpovednostný mechanizmus v prípade, ak nadriadený zanedbá svoje povinnosti riadne vyhodnocovať oprávnenosť a primeranosť použitia donucovacích prostriedkov.

Pravidelné výročné správy Policajného zboru o činnosti

Odporúčam zaviesť povinnosť predkladať Výročnú správu o činnosti Policajného zboru Národnej rade. Správa by mala zahŕňať aj:

⁴⁴ Rozhodnutie ESLP vo veci Kummer v. Česká republika, sťažnosť č. 32133/11.

⁴⁵ Viac podrobností o inštitucionálnom nastavení úradu je dostupných online, napríklad na adrese: https://www.oesterreich.gv.at/Gesetzliche-Neuerungen/archiv-bgbl-2023/BAK_G.html.

- Štatistiky o použití donucovacích prostriedkov rozčlenené podľa jednotlivých typov a vyhodnotenie oprávnenosti použitia donucovacích prostriedkov (počet zistených neoprávnených zásahov a prijaté opatrenia voči príslušníkom).
- Informácie o podaných sťažnostiach – počet a charakter sťažností na postup policajtov, vrátane spôsobu ich vybavenia.
- Vyhodnotenie vzdelávacích programov a odbornej prípravy policajtov – najmä v oblasti ochrany ľudských práv a prevencie neprimeraného použitia sily.

Cieľom týchto správ by bolo zabezpečiť systematické monitorovanie a transparentnosť v oblasti používania donucovacích prostriedkov a ochrany základných práv. Pravidelné vyhodnocovanie týchto údajov umožní Národnej rade vykonávať efektívnejší dohľad a včas reagovať na potrebu prijímať ďalšie opatrenia. Ďalej odporúčam, aby verejný ochranca práv bol jedným z obligatórnych adresátov navrhovanej výročnej správy s možnosťou jeho pozvania na zasadnutie príslušnej zložky Národnej rady, pričom by disponoval právomocou vyjadriť písomné ako aj ústne stanovisko.

4.2 Nelegislatívne odporúčania

Národná rada neplní len ústavodarnú a zákonodarnú úlohu. Je totiž aj dôležitým kontrolným orgánom.⁴⁶ Aj v nelegislatívnej oblasti preto môže plniť významnú úlohu pri prevencii voči policajnému násiliu. Okrem toho sú však v tejto časti mojej mimoriadnej správy zahrnuté aj viaceré odporúčania pre výkonnú zložku moci - ktoré jej samozrejme doručím. Platí však, že vláda Slovenskej republiky - ako vrcholný orgán výkonnej moci - je za výkon svojej funkcie zodpovedná Národnej rade. Tá môže napríklad prostredníctvom interpelácie príslušných ministrov spolupôsobiť pri dohľade nad tým, ako sú opatrenia na zabránenie policajnému násiliu implementované do praxe. Považujem preto za dôležité do svojej správy zahrnúť aj tie odporúčania, na ktorých realizáciu môže Národná rada vplývať nelegislatívnymi nástrojmi.

Posilnená a pravidelná kontrola Národnou radou

Aj na tomto mieste by som rád zdôraznil, že si uvedomujem a plne rešpektujem autonómiu Národnej rady a jej poslancov pri rozhodovaní o tom, akým spôsobom a v akom rozsahu sa rozhodnú vykonávať svoje právomoci. Moje odporúčanie má preto len neformálny charakter a naznačuje možnosti, ktorými by mohla Národná rada posilniť svoju rolu pri ochrane obyvateľstva pred policajným násilím. Toto odporúčanie organicky nadväzuje na opatrenie uvedené v predchádzajúcej časti, aby Policajný zbor predkladal Národnej rade každoročne správy, ktoré by mali pojednávať aj o prípadoch policajného násillia. Bázu poznatkov, ktorú Národná rada získa prostredníctvom týchto správ, môže využiť pri realizácii svojich ďalších kontrolných oprávnení.

Aj medzinárodné štúdie potvrdzujú ústrednú úlohu parlamentu pri monitorovaní bezpečnostných zložiek. Vďaka tomu poskytuje kontrole demokratickú legitimitu a prenesene

⁴⁶ Kontrolnú úlohu Národnej rady zdôrazňuje aj právna doktrína. K tomu napríklad CIBULKA L. a kol.: *Ústavné právo Slovenskej republiky (ústavný systém Slovenskej republiky)*, Bratislava, PraF UK, 2014, s. 236 a nasl.

reprezentuje názory a obavy obyvateľstva, ktoré môže parlamentná kontrola preverovať.⁴⁷ Tieto úlohy môže Národná rada napíňať napríklad:

- Prerokovaním výročnej správy Policajného zboru.
- Zvolávaním pravidelných parlamentných výborov napríklad každých šesť mesiacov na tému policajného násillia.
- Realizáciou poslaneckých prieskumov zameraných na plnenie odporúčaní pre prevenciu policajného násillia.
- Zdôrazňovaním a podporovaním kultúry nulovej tolerancie voči neoprávnenému a neprimeranému použitiu sily.

Zavedenie povinnosti používania telových kamier pri výkone služobnej činnosti

Odporúčam zaviesť povinné plošné používanie telových kamier príslušníkmi Policajného zboru pri výkone služobnej činnosti, a to najmä v situáciách, ktoré predstavujú zvýšené riziko použitia donucovacích prostriedkov. Do času plného zabezpečenia telových kamier by mala byť na každú hliadku pridelená aspoň jedna telová kamera.

Aj Výbor CPT považuje používanie telových kamier za dôležitý prvok prevencie zlého zaobchádzania, ale rovnako tak za prostriedok ochrany policajtov pred nepravdivými obvineniami zo zneužitia moci. Telové kamery je možné používať aj v priestoroch policajných staníc pri kontakte s osobami, ktoré sú na stanici obmedzené na osobnej slobode.⁴⁸ Význam telových kamier a pozitívne prínosy ich zavedenia som mal možnosť pozorovať aj počas svojej návštevy Rakúska,⁴⁹ alebo počas trojtýždňového študijného a vzdelávacieho pobytu v USA (*The International Visitor Leadership Program - IVLP*) organizovaného Ministerstvom zahraničných vecí USA.⁵⁰ Rovnako pozitívne skúsenosti so zavedením telových kamier popisovali aj príslušníci Mestskej polície Bratislava.⁵¹ Svoje poznatky som pripravený zdieľať aj v procese zavádzania kamier Policajným zborom.

Rovnako tak odporúčam zrušiť výnimky z príkazu prezidenta Policajného zboru, ktorým zaviedol povinnosť vyhotovovať z tzv. akcií pod jednotným velením kamerový záznam. V zmysle tohto príkazu sa kamerové záznamy vyhotovujú z akcií pod jednotným velením v prípade, ak to situácia, technické možnosti a charakter služobného zákroku umožňujú. Počas rokovaní s predstaviteľmi MV SR a Policajného zboru som však bol informovaný, že útvary vykonávajúce akcie pod jednotným velením by mali mať už v súčasnosti dostatok audiovizuálnej techniky, aby mohli kamerové záznamy vyhotovovať. Považujem preto za dôležité odstrániť z príkazu prezidenta Policajného zboru výnimky z povinnosti vyhotovovať kamerové záznamy z akcií pod jednotným velením.

⁴⁷ Úlohu parlamentnej kontroly nad bezpečnostnými zložkami analyzuje napríklad analýza Ženevského centra pre riadenie bezpečnostného sektora. Bližšie DCAF: *Parliaments - Roles and responsibilities in good security sector governance*, SSR Backgrounder Series, Ženeva, DCAF, 2019. Dostupné aj online na: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/DCAF_BG_08_Parliaments_Nov2022.pdf.

⁴⁸ Správa Výboru CPT z mimoriadnej návštevy Čiernej Hory v dňoch 7. – 13.06.2022, , č. CPT/Inf (2023) 10, s. 10, para. 22.

⁴⁹ Viac online na: <https://vop.gov.sk/slovensko-rakuska-spolupraca-v-oblasti-ochrany-ludskych-prav/>.

⁵⁰ Informácie a poznatky, ktoré som počas študijného pobytu nadobudol som aj zverejnil online na: <https://vop.gov.sk/skusenosti-s-ochranou-ludskych-prav-v-usa-navstevy-federalnych-uradov-a-diskusia-s-mimovladnymi-organizaciami/> prípadne <https://vop.gov.sk/studijna-cesta-v-usa/>.

⁵¹ O tomto prieskume som informoval aj verejne na: <https://vop.gov.sk/pohlad-do-zakulisia-fungovania-msp-bratislava/>.

Vzhľadom na princíp tzv. obráteného dôkazného bremena, ktorý sa aplikuje pri preskúvaní možného porušenia práva na ochranu pred mučením, neľudským a ponižujúcim zaobchádzaním, je povinnosťou štátu dokázať, že k zraneniam osoby v čase, keď je v rukách štátu (napr. počas zatýkania), nedošlo v rozpore s ustanovením čl. 3 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Pri absencii presvedčivých, rozumných a dôveryhodných vysvetlení o priebehu služobných zákrokov, o nevyhnutnosti a primeranosti použitej sily zo strany príslušníkov Policajného zboru však môže byť štát systematicky uznávaný zodpovedným za porušovanie práva na ochranu pred mučením, ponižujúcim a neľudským zaobchádzaním.

Existencia kamerových záznamov zo služobnej činnosti pod jednotným velením, kedy existuje významná pravdepodobnosť, že budú použité donucovacie prostriedky, môže mať obojstranne pozitívny účinok.

Zabezpečiť výsluchové miestnosti audiovizuálnym zariadením

Odporúčam zabezpečiť, aby každá policajná stanica disponovala najmenej jednou výsluchovou miestnosťou vybavenou audiovizuálnym záznamovým zariadením. Tieto miestnosti by mali byť využívané výhradne na výsluchy osôb, čím sa zabezpečí vyššia transparentnosť procesov a ochrana práv zúčastnených osôb.⁵² Súčasne je nevyhnutné ustanoviť pravidlá pre uchovávanie audiovizuálnych záznamov po dostatočne dlhý čas, najmenej však 14 dní, aby tieto záznamy mohli slúžiť ako relevantný dôkazový materiál.

Uvedomujem si pritom technickú náročnosť zabezpečenia všetkých výsluchových miestností kamerovým systémom. Ako príklad dobrej praxe však uvádzam Rakúsko, kde mi zástupcovia ministerstva vnútra vysvetlili, že telové kamery využívajú aj na nahrávanie kontaktu policajta s osobou obmedzenou na osobnej slobode počas výsluchu. Po zaobstaraní telových kamier nevidím prekážku, pre uplatňovanie obdobného modelu aj na Slovensku.

Považujem však za dôležité podotknúť, že niektoré miesta na policajných stanicách je výslovne nevhodné zaznamenávať. V záujme zachovania dôstojnosti zaistených osôb, ako aj dostatočnej hygieny obývaného priestoru je dôležité, aby boli materiálne podmienky v CPZ alebo v určenom priestore prispôsobené na využitie sanitárneho zariadenia v súkromí. Toalety by mali byť vhodne oddelené priečkou alebo dverami, a to najmä v zdieľaných celách. Medzi toaletami a lôžkami zaistených osôb musí byť dostatočný priestor.

Presadzovať povedomie o ľudskoprávných štandardoch medzi príslušníkmi polície a dôsledne žiadať ich dodržiavanie

Odporúčam pravidelne a verejne zdôrazňovať jasný signál pre všetkých príslušníkov polície zo strany ministra vnútra a prezidenta Policajného zboru o tom, že akékoľvek násilie a neprimerané použitie sily zo strany polície, vrátane vyhrážok, je neprípustné.⁵³ Odporúčam

⁵² Správa Výboru CPT z mimoriadnej návštevy Čiernej Hory v dňoch 07. - 13.06.2022, CPT/Inf (2023) 10, s. 21, para. 50.

⁵³ Obdobné odporúčania navrhuje členským štátom aj Výbor CPT. K tomu napríklad správa CPT z návštevy Slovenskej republiky zo dňa 19. - 28.03.2018, č. CPT/Inf (2019) 20, s. 13, para. 12; prípadne správa Výboru CPT z mimoriadnej návštevy Čiernej Hory v dňoch 07. - 13 júna 2022, č. CPT/Inf (2023) 10, s. 11, para. 25.

tiež opakovane sa verejne hlásiť k dôslednému dodržiavaniu medzinárodných ľudskoprávných štandardov pri výkone práce polície.

Navrhujem zaviesť pravidelné preškoľovanie príslušníkov polície k aktuálnym otázkam a k vývoju v oblasti dodržiavania ľudských práv a policajnej práce, a to aj prostredníctvom použitia praktických nástrojov výuky ako sú prípadové štúdie a cvičenia z reálneho života. Verejný ochranca práv a Kancelária verejného ochranu práv prejavujú otvorenosť k spolupráci.⁵⁴

Zaviesť povinné školenie pre tých príslušníkov polície, ktorí sú povýšení do vedúcej (riadiacej) pozície, s cieľom prehĺbiť ich znalosť v oblasti dodržiavania ľudských práv a ich zodpovednosť za aplikáciu týchto práv podriadenými.

Zároveň je mimoriadne dôležité zabezpečiť naplnenie základných práv osoby obmedzenej na osobnej slobode, ktoré podľa Výboru CPT výrazne prispievajú k ochrane pred zlým zaobchádzaním. Výbor CPT prikladá mimoriadny význam trom právam osôb obmedzeným na slobode políciou: právo dotknutej osoby, aby bola o jej zadržovaní informovaná tretia strana podľa vlastného výberu (rodinný príslušník, priateľ, konzulát), právo na prístup k právnenému zástupcovi a právo požiadať o vyšetrenie lekárom podľa svojho výberu (vedľa vyšetrenia vykonaného lekárom povolaným policajnými orgánmi). Tieto práva predstavujú podľa Výboru CPT tri základné záruky proti zlému zaobchádzaniu so zadržávanými osobami a musia sa uplatňovať od začiatku zbavenia slobody.⁵⁵

Pravidelné školenia k ľudskoprávnym aspektom používania donucovacích prostriedkov

Odporúčam, aby boli policajti pravidelne oboznamovaní s problematikou ľudských práv prostredníctvom praktických školení.

Vzdelávanie policajtov o ľudských právach pri používaní donucovacích prostriedkov je kľúčové pre ochranu dôstojnosti, predchádzanie zneužívania sily a budovanie dôvery verejnosti. Pomáha im rozpoznať hranicu medzi zákonným zásahom a neprimeraným použitím sily, čím znižuje riziko diskriminácie a porušovania práv. Znalosť právnych noriem a etických princípov zároveň chráni samotných policajtov pred nepriaznivými právnymi následkami použitia sily v rozpore so zákonom.

Význam pravidelného tréningu, resp. vzdelávania v oblasti používania donucovacích prostriedkov zdôrazňujú aj Základné princípy Organizácie spojených národov pre použitie sily a zbraní príslušníkmi ozbrojených zložiek.⁵⁶ Súčasťou týchto pravidelných školení by potom malo byť aj vzdelávanie o použití donucovacích prostriedkov v kontexte základných práv a slobôd. Príkladmi krajín, kde takéto školenia prebiehajú na pravidelnej báze sú Nemecko,

⁵⁴ Pilotne sa pripravuje vzdelávanie dňa 30.03.2025 na pôde Akadémie Policajného zboru v Bratislave. Priamo verejný ochranca práv bude prednášať študentom externého štúdia – policajtom z priameho výkonu v odhadovanom počte 130.

⁵⁵2. všeobecná správa Výboru CPT za obdobie 01.01.-31.12.1991, č. CPT/Inf (92) 3, s. 11, para. 36 a nasl.

⁵⁶ *Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials*, prijaté dňa 07.09.1990.

Rakúsko, či Brazília.⁵⁷ Takéto školenia by mali:

- Byť pravidelné a interaktívne, ideálne ukončené testovaním nadobudnutých znalostí.
- Praktické a jednoduché, aby čo najvernejšie vykresľovali situácie, v ktorých sa môže policajt ocitnúť a jednoducho vysvetľovali základné princípy, ktorými sa má policajt riadiť.
- Reagovať na aktuálne výzvy modernej doby a reflektovať aj potreby policajtov.

Obmedzenie regionálnych vzťahových väzieb medzi vyšetrovateľmi a vyšetrovanými

Toto opatrenie je súčasťou môjho apelu na posilnenie nezávislosti Úradu inšpekčnej služby, ako nezávislej vonkajšej kontroly. Podľa súčasného stavu je Úrad inšpekčnej služby útvarom v pôsobnosti MV SR, ako osobitná súčasť Policajného zboru s pôsobnosťou pre celé územie Slovenskej republiky.

Úrad inšpekčnej služby sa organizačne člení na odbor inšpekčnej služby Západ, odbor inšpekčnej služby Stred a odbor inšpekčnej služby Východ. Toto organizačné členenie zároveň podmieňuje aj miestnu príslušnosť vyšetrovateľov Úradu inšpekčnej služby.

Takéto nastavenie však, podľa môjho názoru, vytvára priestor pre vznik vzťahových väzieb medzi vyšetrovateľom a vyšetrovaným, čo môže mať vplyv na nezávislosť vyšetrovania. Odporúčam preto, aby sa každý prípad vyšetrovania policajta automaticky prideloval vyšetrovateľovi z iného odboru Úradu inšpekčnej služby než je región, v ktorom daný policajt slúži.

⁵⁷ K tomu bližšie SCHIERKOLK N. Y.: *Monitoring Law Enforcement - A Guide for Ombuds Institutions*, Geneva Centre for Democratic Control of Armed Forces, Ženeva, 2017, s. 72; Skúsenosti, týkajúce sa pravidelného preškoľovania policajtov som nadobudol aj počas svojej pracovnej cesty v Rakúsku, zameranej práve na tému prevencie policajného násillia.